Kúr Géza:

ETRUSZK-MAGYAR ROKONSÁG

(NYELVI ÉS MŰVELTSÉGI EMLÉKEK)

MDCCCCLXVI

ETRUSZK-MAGYAR ROKONSÁG

(NYELVI ÉS MŰVELTSÉGI EMLÉKEK)

— Írta: Kúr Géza —

1966. WARREN, OHIO, USA.

Minden jog fenntartva. — Copyright by Kúr Géza
151 Dickey Ave. Warren, Ohio, USA.

A közel multban kezembe került a Külföldi Kat. Magyar Szemle 1964. évi 4-ik száma, amelyben az "Etruszkok Rejtélyével" foglalkozik az egyik cikk. Megdöbbentett ez az irás nemcsak azért, mert megállapitásai között csupán a negyedik rövid bekezdés mond igazságokat, hanem különösen, hogy ezeket a leszögezett igazságokat is a továbbiakban elfelejti.

A negyedik bekezdés ezt mondja:

> *"Az etruszk nép eredetéről és rövidéletü birodalmáról keveset tudunk, s azt a keveset is rosszindulatu görög és római forrásból amelyek a két ősellenségről, Karthágóról és Etruriáról nem sok jót mondhattak, illetve agyonhallgatták őket, vagy csak azért szó'tak róluk, hogy rossz hirüket költsék."*

A cikk többi része általában erős kérdőjel alá esik és olyannak minősül, mint amikor a birói itélet a vádlott kihallgatása, a nyomozás lefolytatása nélkül tehát a bizonyitékok teljes hiányában hangzik el.

Különösen ilyenek ezek a mondatok:

> *"Ez a tipikusan kalmár nép, melynek különben sem tudománya, sem irodalma, se egyéb szellemi alkotása nem volt, olyan meglepően magas és kiérlelt müvészetet árult el, melyet bátran lehetett a klasszikusokkal egy rangba állitani . . ."* ... . *"Az etruszkok erkölcseiről viszont kevés jót mondhatunk . . . egy élveteg, nagyétkü, bőtorkú nép volt, melynek nyilt és cinikus erkölcstelenségét még a nem kényes rómaiak is megrótták . . ."*

Nem akarok beszélni arról, hogy az etruszkok tudományából élősködik még ma is a világ, mikor pl., a boltives épitkezést gyakorolja . . . Feleskeges szólnom arról is, hogy az orvosi tudomány terén összehasonlithatatlanul magasabb fokon álltak, mint az u.n. ker. középkor, sőt még az újkor is a mult század elejéig,

hiszen az etruszkok ismerték a *bonctant*, mint azt etruszk feliratos, jól ábrázolt *máj-tábla* bizonyitja. Irodalmuk pedig bizonyosan volt nemcsak agyagba és kőtáblákra vésve, hanem, pl. a zágrábi mumia-burkon is, amit ha elolvas, okvetlenül *ujságiróí riport* -nak minősit a ma kultur embere. Ha pedig volt riport, akkor kellett lenni olyannak is, amiben azt közreadták. Mint az etruszk kultura elsajátitói, a rómaiak tették az"Acta Senatus"-ban, az "Acta Populi"-ban, az "Acta Urbis"-ban, ők sem csak a mumiára irták, hanem mint a napi események közül egyik igen érdekeset, valamilyen ujság lapjain közhirré tették az öngyilkos hajós eltemetésének lefolyását.

Érdekes tudni ezzel kapcsolatban azt is, hogy a római ujság "diurna" neve, erősen rokon hangzásban a "tiurim" etruszk szóval, aminek jelentése: *"gyorsan összeszedni"* valamit, a riporteri munkát tökéletesen jellemzi.

A "nagyétkü" "bőtorkú" jelzőket az erkölcstelenség bizonyitására használni - mégha a *"nem kényes rómaiak"*- tól ered is a megállapitás, - merész dolog. IV. György angol király uralkodása alatt a részegeskedés olyan nagy volt Angliában, hogy az emberek tömegesen fetrengtek részegen az utcákon és miattuk a közlekedés sokszor megakadt . . . Orleani Fülöp pedig, aki Franciaország kormányzója volt XIV. Lajos kiskorusága alatt, minden nap részegen került az ágyba, s egyik tisztviselőjét magas kitüntetéssel jutalmazta azért, mert ez negyven esztendőn át egyszer sem ment józan fejjel aludni . . . Ha a történelem sem az egyiket, sem a másikat nem irja Anglia, illetve Franciaország rovására, miért irnánk az etruszkokéra azt, amit csak rosszakaratu ellenségeik állitanak felőlük? Hiszen ezeknél ezt a kilengést - ha valóság ez a róluk való "megállapitás" - menti és magyarázza az elnyomottságuk. Ugyan olyan keserü tünetnek minősithető ez is, mint amit az idegen uralom alá kényszeritett magyarság életében, sőt az idegenbe kivándoroltaknál is megláthatunk. Először a nemes lelkivonások kezdenek elpárologni . . . de megmaradnak, sőt helyettük kitermelődnek azok a testiek amik legtöbbször evésben és ivásban nyernek kielégülést. *"Eszem, ki tudja, lesz-e holnap? . . . "Borba öntöm a bánatom"! Ha elemezzük ezeket a mondatokat, idegen földön, vagy uralom alatt okvetlenül kiderül belőlük a gyökértelen, vagy elnyomott élet ellen való más védekezési lehetőség hijján a narkotikum!*

Ezek a jelzők tehát nem igazolhatják - ha igazak volnának is - az etruszkok erkölcstelenségét. Azon a vonalon pedig, ahol az "erkölcs" valódi értelme szerint mutatkozik, az etruszkok példaadója lehetnek minden időben az egész világnak!

Erkölcstelenségnek minősül nem ok nélkül a házasságon kivüli nemi élet! De vajon a *"Jus primae noctis"*-t hová sorolhatjuk az u.n. ker. világban, egészen

az ujkornak csaknem a legutolsó századáig a jobbágyság ideje alatt? Az etruszkoknál nem volt ilyen törvény, de pl. Hierocles syrakusai nemes törvénytelen fiából király lett (II. Hiero), nem pedig mellőzött, félretolt "zabi" gyerek, amilyen olyan sok van az u.n. erkölcsös ker. emberi társadalomban.

Erkölcsös a tiszta családi élet! De ha csak az etruszk siremlékeket nézzük, nem hüségesen öleli-e ott is az etruszk férfi a vele egyenrangunak elismert asszonyát, akit már ő is *feleségnek* nevezett?!

Mi általában az erkölcs? Az embertársak, más emberek élet lehetőségeinek a megadása. Az a számtalan etruszk sir, mely feliratain felszabaditottakról beszél, akik aztán, mint ilyenek hozzátartoztak uraik családjához, sőt még azok sirjaiba is temetkezhettek, azt bizonyitja, hogy az etruszkok erkölcsösebbek voltak, mint pl. az a ker. uraság, akinek szolgája, mikor életét adta uráért, csak a temető sarkában kapott nyugvó helyet.

Az igazi erkölcs: a szabadság, testvériség, egyenlőség becsületes betöltése! Az etruszkoknál ezt megtaláljuk, de ha belenézünk ebbe világba, ahonnan elhangzott az etrusznok elleni vád, nem látunk-e szörnyü megkülönböztetést ember és ember között nemzeti, faji hovatartozandósága miatt?

Mi van Erdélyben, a Felvidéken s mindenfelé a szétszórt, a hazájától letépett s idegenek uralma alá kényszeritett magyarokkal? Irtják, elnyomják, vagy félretolják őket csak azért, mert magyarnak születtek! Az etruszk sirokban ott vannak a gömbölyü, a hosszukás fejü, a negroid stb. tipusu ember-csontok, mert az etruszk nem tett különbséget ember és ember között, hanem az ő "erkölcse" szerint testvérnek tekintette valamennyit . . .

De egyelőre elég ennyi, inkább beszéljenek maguk a etruszkok.

□

Nem régen kaptam Luigi Lanzi olasz etruszkologusnak 1789-ben megjelent "Saggio di Lingua Etrusca" cimü munkájából az itt bemutatott facsimilet, amely tizennégy etruszk sirfeliratot közöl eredeti nyelven és irással. Ezek a feliratok nemcsak az etruszk-magyar rokonságot bizonyitják, hanem az etruszk lelkiségnek is nagyszerü képét adják. Már ez is elégségesnek látszik ahoz, hogy az incriminált cikk szerzője belássa tévedését és a gondolkodó emberekkel együtt megismerje és elismerje az etruszk nép lelki és igy erkölcsi nemességét is.

Tab III *Formae Scriptionis variae apud Etruscos*

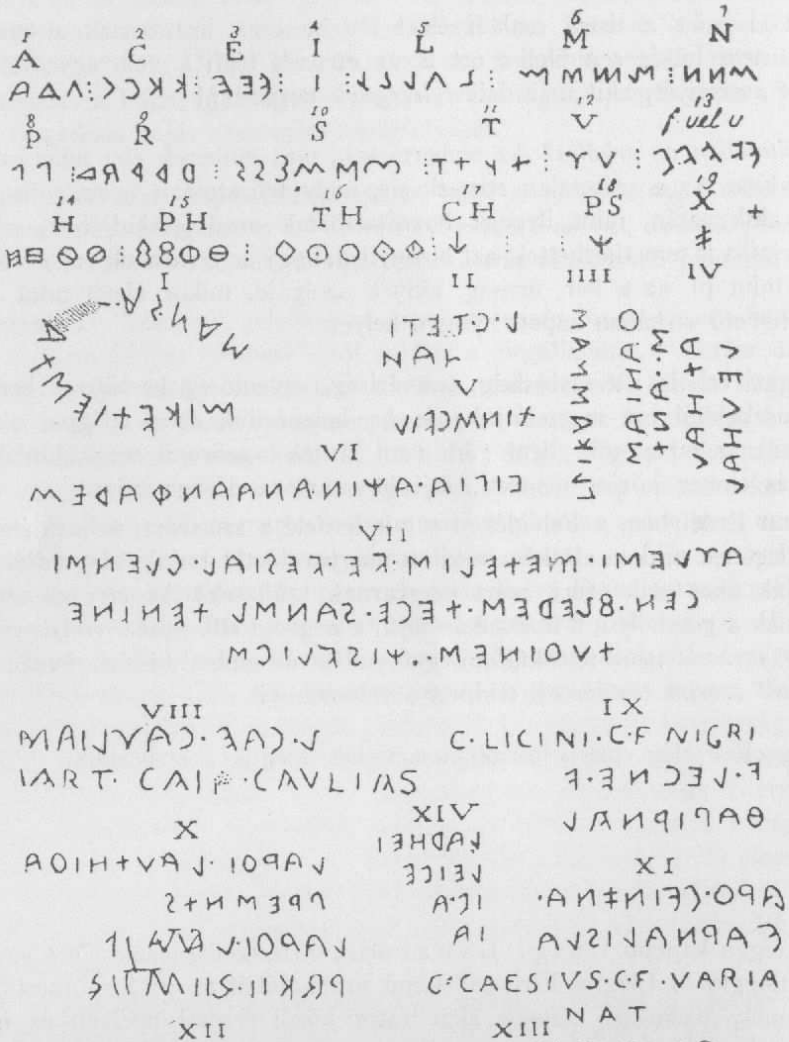

I.

A szöveg az alsó sorban jobbról-balra, a felső sorban pedig fejjel lefelé balról-jobbra olvasva és megfelelően szavakra bontva az alábbi magyar jelentéseket mutatja:

mi	személyes névmás: *én*, vagy *mi* jelentése
ke	a magyar *kiván*, régen és még ma is élő tájszólásokban a *kéván* ige gyökerével hangzásban és értelemben azonos szó, de kétségtelenül rokon a finn: "kai-ha", irigykedést, sóvárgást jelentő szóval is.
ti	Azonosnak látszik a *Tinia* istennév első szótagjával, tehát nemcsak felsőséget, magasságbelit, hanem istent is jelent.
esta	első szótagja az *"es"* hiánytalan azonosa a magyar *esik* igének, a "ta" rag pedig a történés bevégzettségére mutat rá, mint a magyarban is. (Pl.: ir-ta, vág-ta, stb)
as	*az-ik*, nedvesedik, de mint ilyen jelent sirást, könnyet is.
nas	*nyes*, lenyes, eltávolit, eltörli

Ezek szerint a szöveget mai magyarsággal igy olvashatjuk:

ÉN KIVÁNTAM, ISTEN LEFEKTETETT, A KÖNNYET TÖRÖLJÉTEK LE.

II.

A négy sorban egymás alá irott etruszk betüket szavakra bontva igy olvashatjuk:

lec	*lék*, kiásás, *sirgödör* (magánhangzó kihagyva)
te	mutató névmás: ez, az, itt, ott jelentéssel, de azonosnak látszik a magyar "te" személyes névmással is, ami itt a sirgödör megszólitását jelenti, hibátlan magyar értelemben.
tina	"ti": *tömés, temetés*, melyhez a "na" rag "val, vel" jelentéssel kapcsolódik.
lu	*csont, tetem, roskadt test*, (valószinüleg csak emberre való vonatkoztatásban)
Tin	Tinia (isten)
scu	*szakit*, eltép, elvág
il	*élet*, tájszóban sok helyen még ma is *"ilet"*

A sirfelirat valószinü értelme ezek szerint:

SIRGÖDÖR A TE B,ETÖMÉSEDDEL, A ROSKADT TESTET TINIA ELSZAKITOTTA ,AZ ÉLETTŐL

III.

A rövid betüsor jobbról-balfelé olvasva az alábbi szavakra bomlik:

p l	A "*p*" a "*pui*", vagy "*puia*", a mai magyar nyelvben is változatlan formában ismert és sok helyen általánosan használt, *kedves, szeretett* jelentésü szónak, melyhez az "l" származtató rag (mint a magyarban a "tól", "től") kapcsolódik, magánhangzó kihagyásos leirasa.
i k	*ék*, hasadás, elszakadás, *elválás*
a s	*ázik, ázott, nedves*, de jelenti mint ilyen a *sirást*, tehát a *könnyet* is
n a s	*nyes, lenyes, letöröl*

A sirfelirat értelme ezek szerint világos:

PUJÁIMTÓL ELSZAKADTAM, NE SIRJATOK

IV.

A négy egyformán jobbról-balfelé haladó sorokban irott etruszk szöveg szavakra igy bontható:

θ a	*dal*, nóta, mulatás
h i a s (*h*=*v*)	*vivás, viaskodás, veszekedés*
s . .	Az "s" két ponttal utána, az előtte álló két szónak összekötő-jele, mint a magyarban az "*és*" a szavak között.
a n t	kétségtelenül azonos a finn: "ente": *előjel, sejtelem* jelentésü szó gyökerével.
a t	*átok, átkos*, kinos
h a l	*haldoklás, halál*
l e v	összetett szó A "*le*" helyhatározó, mely a magyarban is, mint igekötő megelőzi az igét, a "*ver*" ige első betüjét jelentő "*v*" betü előtt áll az etruszk szövegben. A "*lev*" tehát *leverést*, levágást, legyőzést jelent.
h a l	halál

Ezek szerint a sirfelirat összefüggő magyar szavakkal igy olvasható:

A MULATOZÁS ÉS VESZEKEDÉS ELŐJELE AZ ÁTKOZOTT HALÁLNAK. LEVÁGOTT A HALÁL.

Közismert magyar mondás a duhajkodókról: "*A vesztét érzi!*"

V.

Kétségtelenül egy gyermek sirfelirata ez a szöveg, amelyik igy bomlik szavakra:

T i n	Tinia, az isten
s c	szük, kicsi
f i - l	"fi" fény, "l" igeképző rag, a "fil" szó tehát olyan valamit jelent, ami fénylő, ragyogó, s igy lehet sugárzás, csillogás is.

Ebből a három szóból álló mondatot igy fordithatjuk magarra:

ISTEN KICSI SUGARA (volt)

Ezzel a kifejezéssel gyakran találkozunk az elhalt, kedves gyermekek emlegetése alkalmával a magyar nyelvben még napjainkban is: "Isten napsugara volt a családban."

VI.

Ez nyilván egy betegeskedő ember sirfelirata volt, amint az a szavakra bontott betüsor értelméből következtethető:

f i r i a	"fir": *far, hátulsó, utolsó*, az "ia" rag jelentése, mint a magyarban a "*ja*"; tehát a "firia" etruszk szót far-ja, hátul-ja, utó-ja jelentéssel fordithatjuk magyarra. Természetesen az utána következő szó mondja meg, hogy minek az *utójáról van* szó.
a f u n	*sorvadás*, betegség, *elapadás*
a n a	a magyar "*annyiszor*" szó gyökerével azonos és igy "gyakran" jelentéssel fordithatjuk a szövegben
a n θ (ant)	*előjel, sejtelem, emlegetés*
a r a s	*élethatár, elárkolás, temetés, halál*

Ezek szerint a sirfelirat mai magyarsággal igy beszél:

BETEGSÉGÉNEK UTOLJÁN GYAKRAN EMLEGETTE ELTEMETÉSÉT

VII.

Egy árva gyermek keserü sorsát örökitette meg ez a sirfelirat, amelyhez hasonlót a régi magyar temetőkben a sirköveken, vagy fejfákon talán még ma is találhat a kutató, amikor nemcsak a gyászolók szivfájdalmát, hanem azoknak szomoru sorsát is elmondják a feliratok.

Ez a felirat a leghosszabb a bemutatott facsimilén. Három sor, melyek szavakra bontva az alábbi jelentést adják:

af	*apa*
lesi	"le" a magyarral azonos igekötő után az "s" betü, a "szakad" igének első betüje; tehát a "lesi"-nek olvasott etruszk szó jelentése: *leszakadt, meghalt,* mert az "i" rag a kijelentés jele..
meteli	*metélte,* levágta
sve	*szenvedés*
fesi	*feszül,* megmerevedik
al	*alá-esett, sirba szállt*
cl..e_n	*kölyök,* gyermek
si	*sir,* zokog, kesereg
cen	*ken, gondoz*
fledes	*feledés*
tece	*hely, helyzet, állapot*
tenine	*tartós,* állandó
tutines	*taszigálás,* háborgatás (a finn nyelvben "tuditta" jelenti ugyanezt, de megtaláljuk értelmi és hangtani azonosát a magyar tájszavak között is, ahol a "tuti" többek között a bölcső ringatását jelenti.
χis (néhol "phis")	hangtani és értelmi azonosa a magyar *"pisi"* szó, amely köztudomás szerint vizeletet jelent.
vli	*kiüriti, kiereszti.* Az előbbi szóval összekötve, magyarra helyesen ezzel a kifejezéssel fordithatjuk: *"bevizel"*
cs	*kis, kicsi*

Ezek után a sirfeliratot magyarul igy olvashatjuk:

AZ APA MEGHALT, LEVÁGTA A SZENVEDÉS, MEGMEREVEDETT, SIRBA SZÁLLT. GYERMEKE KESEREG, GONDOZÁSÁRÓL MEGFELEDKEZTEK. HELYZETE SZÁNALMAS ÁLLANDÓ ..TASZIGÁLAS. BEPISIL A KICSI

VIII.

Száraz, érzéstelen feliratot olvasunk ez alatt a szám alatt közölt szövegből:

si	azonos a finn: *"sija"*: elhelyezés, helv
cae	ezeknek
ca	itt van

Mondatba foglalva a három szó igy hangzik:

ELHELYEZÉSE EZEKNEK VAN ITT:

E mondat alatt olvashatjuk a neveket (Ulias, Iart, Caii, Caulias)

IX.

A kilencedik számu felirat a halott nevével kezdődik:

C. LICINI C. F. NIGRI, s a név után mondja meg, hogy miért került a név tulajdonosa a sirba:

fl	magánhangzó kihagyásos leirása a "fal", (zabál) igének
ec	*száj, állkapocs*
nef	falánk, mohó vágyu (finn: "nep-ü-le-se")
θar	felfuvódott
ir	*elrendez,* rendbe tesz
nu (-ei)	lehajló, lehanyatló (finn: "nojo": meggörnyedt)
il	*élet*

Ha e szavak jelentését mondatba rendezzük a sirfeliraton azt olvashatjuk, hogy:

MOHÓ VÁGGYAL ZABÁLT A SZÁJA, FELFUVÓDOTT, ELRENDEZTE HANYATLÓ ÉLETÉT.

X.

Az alattvalóknak a jóságos úr halálában való veszteségét örökitette meg ez a felirat:

Larθi	a halott neve
lautniθa	felszabaditott szolgák
cres (c=gy)	*gyertek,* jőjjetek
n-ts	összetett szó a *"nun"* (mind, mindnyájan) első betüjéből és a *"tes"* zokogást jelentő szó mássalhangzóiból A "nts" tehát felszólitás: *mind-*

	nyájan zokogjatok, illetve a zokogásra való felszólítás többes számát jelenti.
Larθi	a halott neve
lautnil	felszabaduló
prkii	azonosnak látszik a cápuai agyagtáblán "p a r χ i s"-nak olvasott szóval, melynek jelentése a magyarban: *parassz t,* azaz olyan ember, aki az élet fenntartásához szükséges mindenféle dolgot végzett, mint hozzáértő, bizonyos lekötöttség mellett a munkaadók otthonában, vagy birtokán. Ez a lekötöttség később a jobbágysorsba romlott.
si	*sirjatok*
is	*izzó,* tüzes, meleg, iszonyu
si	sirjatok
is	itt változata az *"eis,"* vagy *"ais"* etruszk szónak, amelynek jelentése: *nagyon*

Ezek szerint a X. számu feliratnak magyari értelme a következő:

LARθ FELSZABADITOTTJAI GYERTEK ZOKOGJATOK, LARθ FELSZABADULÓ PARASZTJAI SIRJATOK ISZONYUAN, SIRJATOK NAGYON!

XI.

Ez a sirfelirat, az élet szomoru eseményeivel oktatni akaró bölcsnek a szerzeménye, s mint ilyen ma is figyelemreméltó életfilozofia.

A felirat szavakra bontva a következő jelentésü:

lup	meghalni (finn: "loppu" jelentése: bevégződni, a végső határ)
θuf	kedves
intna	"int": *int,* figyelmezetet, a "na" rag pedig rámutat arra, aki ezt teszi. (Pl. a magyarban azt mondjuk, hogy: "tana" valakinek)
farna	"far": fáradtság, a "na" rag pedig, mint az előbbi esetben, de leirt alany nélkül kapcsolja a fáradtságot valakihez. Kétségtelen, hogy az elhunyt hozzátartozóira, az élőkre céloz általában.
lisla	"lis": *növekedést* jelentő szó az "l" rag hozzákapcsolásával igévé alakul át, amikor az "a" a kijelentő módot jelöli. (A finn: lisä: hozzáadást jelent.

A sirfelirat azt hirdeti, hogy:

MEGHALT KEDVESEINK INTELME: FÁRADTSÁGUNK NÖVEKEDIK.

XII.

Ez sirfelirat is mély gondolkodásra mutat, mert a hirdetett imádkozás mellett, a felirat szerzője bevallja azt is, hogy mi az oka annak, ha ez a sirnál elmarad, majd az ilyeneken utolsó mondatával - mintegy ostorral - végig vág.

A szavakra bontott szöveg a következő:

ar	*árok, sirgödör,* halál
ken	*ken, gondoz, nevel, oktat*
χi	*hiv, ösztönöz, buzdit*
θs	magánhangzó beillesztéssel: "*θ*es": *imádkozás*
uc	*öklel,* bánt, lever
ri	*"rian"* magyar szó gyökere: rés, elválás
is	*izzó, izgalom,* düh
rini	*szakadást tesz, elránt vlmitől*
asia	"as", "asi": sirás, az "a" felszólitó mód ragja, tehát "asia": *sirjatok* jelentésü.
sav	*sár*
ia	*hijja* vlmnek, *hiány, nincsen*

Ezek szerint a sirfelirat azt hirdette, hogy:

A SIRGÖDÖR OKTAT, HIV IMÁDKOZÁSRA, A LEVERŐ ELVÁLÁS IZGALMA MEGSZAKITJA EZT. SIRJATOK SÁR NINCSEN!

Lehetetlen meg nem emliteni ezzel az utolsó mondattal kapcsolatban azt az értelmileg és szinte szavak szerint is teljesen azonos csallóközi közmondást, amit a vigasztalást bevenni nem akaró siránkozóknak azoktak mondani:

"Csak rijjál nincsen sár!"

XIII.

Istenfélő ember meglátásából fakadt ez a sirfelirat is, melyben az isteni jóakaratot és az elmulást állitja egymással szembe a felirat szerzője.

A sirfelirat első sorában a következő szavakat olvashatjuk:

vel (*v* = *f*)	*felső,* magasságbeli, *Isten*
vis	"vis-l" szó Martha francia nyelvész La Langue Etrusque c müve 454 oldalán közölt megállapi-

tás szerint: *barátságos*, jóakaratu jelentésü a finn: "*üs-te-ve*" szó alapján. Közelebbi rokonnak látszik azonban a magyar "*v i s e l k e d i k*" ige gyökér szavával, amiben ugyan már értelem eltolódás van, mert a "viselkedés" vonatkozhat jóra és rosszra egyformán, de egyes magyar vidékeken, mikor azt mondják a gyerekről: "*megtanult viselkedni*", a szó csak a jóra, a helyes magatartásra mutat rá.

n i a	nyájas, kedveskedő, simogató
v e l	*felső*, de jelenti a *felfelé* szót is
o s	ösztönöz, hajt (a finn "osa", "osu" szó, valamire való törekvést, elérni akarást jelent.)

Ezt az irás sort tehát igy fordithatjuk magyarra:

AZ ISTEN VISELKEDÉSE NYÁJAS, FELFELÉ ÖSZTÖNÖZ

A következő betüsor valószinüleg azoknak a nevét őrzi, akiket sir takar, a harmadik sor pedig a sirgödörre mutat és azt mondja:

a r a s	*élethatár elárkolás, temetés sir*
e c	*száj*, állkapocs
t s	"tes", zokog siránkozik jelentésü szó, a leirásban a két betü közötti magánhangzó kihagyásával. (finn: tisma =eső, harmat)

Ez a betüsor az elsővel szemben megállapitja, hogy viszont:

A SIR SZÁJÁNÁL SIRÁNKOZUNK

XIV.

Az emberi mulandóságba való belenyugovást hirdeti a XIV. számu felirat.

l a r	*lármáz*, hirdet, ismertet
h e i	"*hej*", *vigság,öröm* (heje-huja)
l e i	az ősrégi "laj-ha" magyar szó tövének hiánytalan azonosa, melynek közismert értelme: *békés, csendes, nyugalmas*
c e	ez, az
i c a	*ékelt, maghasitott, kiásott*
i a	*hiány, hézag, sirgödör*

A szavak magyari értelmét egy sokat mondó rövid mondatba igy foglalhatjuk:

HIRDETEK ÖRÖMET: NYUGALMAT AD EZ A SIR!

Általában jellemzője a magyar cserépedényeknek, - a régieknek és a jelen időkből valóknak egyformán - hogy nemcsak diszitések, képek, rajzok ékesitik, hanem legtöbbször valamilyen felirás is van rajtuk. Ezekre az utóbbiakra vonatkozólag azt beszélték hajdan az öregek, hogy véletlenül sem akadt felirás nélkül való értékesebb cserépedény, mert a becsületes fazekasok igy adtak az edények, különösen a korsók megőrzésére és kezelésére vonatkozó tanácsokat, többnyire olyan formában, hogy aki elolvasta, nem felejtette el soha.

Csakugyan igy lehetett, mert láttam korsót magam is, több mint ötven esztendeje, amelyiken ez az irás diszelgett:

"Vigyázol az asszonyodra, mert gondoz, meg enned ad,
Vigyázz rám is, hisz énvelem oltod el a szomjadat!"

És az ilyen korsó-feliratok néha egyenesen megmondták, hogy mire terjedjen ki különösen a vigyázás. Az egyik ilyen irás, három felkiáltójellel a mondat után azt kiáltotta:

"Ha a tojás megreped, megsütöd aztán megeszed,
de ha engem megrepesztesz, semmi hasznom sem veszed! ! !"

Egy másik meg, nem versben ugyan, de félreérthetetlenül arra figyelmeztette gazdáját, hogy ne felejtse el használat után kiöbliteni. Igy mondta:

"Tisztaság az élet sója, sózz meg gyakran engem is!"

Ezek jutottak eszembe, amikor 1962-ben, a Reno folyó völgyében, Bolognától kb. 15 mérföldre fekvő Marzabotto város közelében feltárt etruszk emlékek között találtak egy korsófedelet, amit a "The Illustrated London News," az 1962 oktober 13-i számában úgy mutatott be, hogy: "egy a marzabottoi rejtélyek közül." Kétségtelenül igaz volt a megállapitás, — bár a kép alá odairták az elképzelést, hogy a korsófedélen, hajdani tulajdonosának a neve olvasható — mert a feliratot csak magyarul lehetett megérteni, erre pedig nem gondoltak a vele foglalkozók. De meg kell még ezzel kapcsolatban mondanom, hogy az etruszk irásos-emlékek közül azok

amelyekkel eddig könyvekben, vagy folyóiratokban közölt fényképeken át megismerkedtem, általában igen sok, (kb. 60%) a magyarral hangzásban és értelemben rokon szavakat mutattak és igy megértésük különösebb nehézséget nem okozott, de a legjobb eset mégis a "marzabottoi rejtély" volt, mert ez a felirat nemcsak hiánytalan szó azonosságot, hanem a szöveg szerint is, a fent emlitett ősrégi magyar szokással, tökéletes egyezést mutatott. Az etruszk fazekas, mint a magyar is, figyelmeztetést irt a korsóra, hogy vigyázni kell reá. Ráirta: "itallal tele könnyen megreped ütődéstől, s darabokra törik, ha leesik." (lásd: A Fáklya 1963 január)

Az "Etruscan Culture Land and People" cimü, 1963-ban Rómában a Svéd Tudományos Intézet által kiadott hatalmas mü 138-ik száma alatt közölt képek, ujra felidézték emlékezetemben az emlitett magyar korsó feliratokat. Ezekben ugyanis, mint a magyar fazekas, az etruszk is a tisztaságra figyelmezteti és oktatja az edények tulajdonosát.

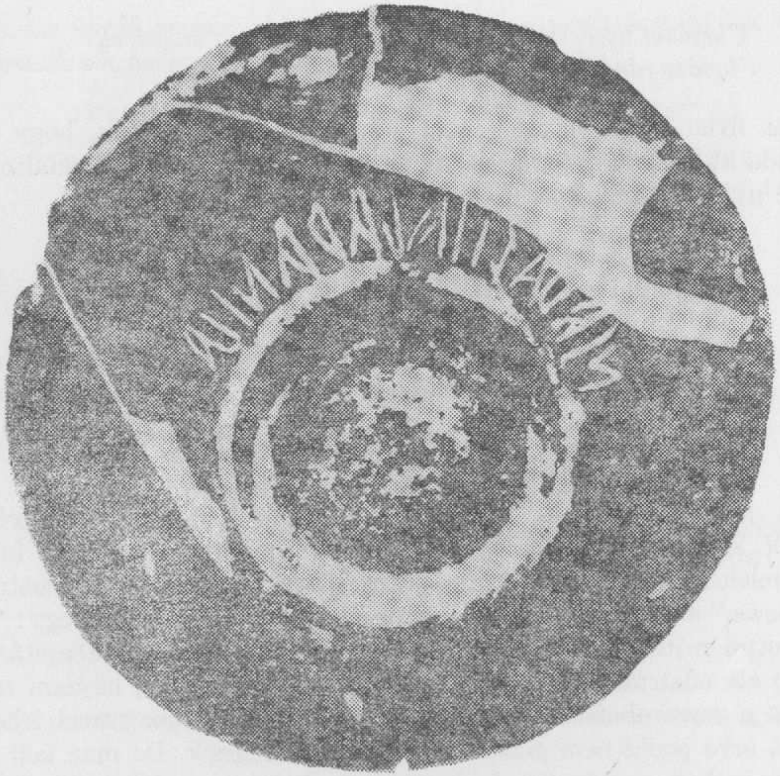

Terra-cotta vases with Etruscan and Latin inscriptions from about 525 B.C. and hence the oldest inscribed objects known to have been found in Roman soil.

Ennek a cserépedény-fedélnek felirata, az ősi irásmód szerint jobbról-balfelé haladó szorosan egymás mellé irott betüsorból áll, amit közismert betükre átirva igy olvashatunk:

NIFUIVASITALARANILA

Ez a betüsor szavakra bontva a következő:

NIFU IV ASIT ALA RAN ILA

Ezeknek a szavaknak magyar jelentését pedig az alábbiakban adhatjuk meg:

n i f u — *kellemetlen, ami bosszant, vagy undorit.* Magyar tájszóban még ma is élnak a *"nyifa"* és *"nyifogó"* szavak. Az előbbi a kellemetlen, kiállhatatlan magtartásu ember jelzője, az utobbi pedig olyan beszédre mutat rá, amitől boszszankodva fordul el a hang hordozása miatt mindenki. A *"nyifu"* szó itt a korsóra vonatkozik a továbbiakból érthető ok miatt.

i v — tökéletes azonosa a magyar *"i v á s"* szó gyökerének.

a s i - t — Az *"asi"*, etruszk szó nedvességet, folyadékot, vagy mert korsó-féle edényről van szó, kétségtelenül valamilyen *ital-t* jelent, ami *eláztatja* az edényt, amiben benne van. A "t", a tárgyeset ragja, mint a magyarban is.

a l a — hangzásban és értelemben azonos a magyar *"alacsony"* szó gyökerével, s mint ilyen, az előtte álló *"ital"* szónak a jelzője, mikor megmondja, hogy az *"alacsonyan"* áll a korsóban, azaz megszokott mai magyarsággal a korsónak csak a *fenekén* van.

r a n — *ráncosodik, beszárad, összezsugorodik* jelentésü szó, de mert a korsóban levő folyadékra vonatkozik, ezek helyett a közismert *"poshad"*, *"megbuggyan"* szavak valamelyikét használhatjuk megfelelő gyanánt.

i l a — *él vele, használ* szavaknak értelmi, illetve az elsőnek hangtani azonosa is, de fordítható *"magánál tart"*, a jelen esetben *"benne hagy"* jelentéssel is. Az *"ila"*, mint ige, a jelentő mód, jelen idő egyes szám második (vagy harmadik) személye.

Ezek szerint a korsó-fedél etruszk felirata magyarra forditva - valószinüleg helyesen - igy hangzik:

UNDORIT AZ IVÁS, (HA) AZ ITALT A FENEKÉN MEGPOSHADNI BENNE HAGYOD!

*

Még érdekesebb az, amit az etruszk fazekas ezután az edények tisztántartására vonatkozó "utasitás" gyanánt, a szájjal lefelé forditott edények falára felirt.

A jobboldali edény közepe táján, közel a fenékhez, két szó olvasható:

CAT és CP.

c a t (c=k) — kezet (*kacsó*) jelent a magyar nyelvben.

c p — betük közé a valószinüség szerinti értelem alapján beiktatott *"a"* magánhangzóval *"cap"*-nak, de mert a *"c"* itt is *"k"*-nak olvasandó, *"k a p"* - nak olvassuk ezt a szót, ami a magyar *"k a p"* igével hangzásban és értelemben hiánytalanul azonos. A *"c p"* szó jelentése tehát, mert a felirat utasitás, *kapd fel, vedd fel.*

E szerint e két szóból álló mondatot megfelelően magyarra igy fordithatjuk:

VEDD A KEZEDBE!

Közvetlenül e rövid mondat alatt, jobbról balfelé haladva "C A L" szót látunk leirva, aminek rendkivüli érdekessége az, hogy visszafelé, balról jobbra is olvasandó, mint azt az irás gömbölyitett formája kivánja. Igy aztán előttünk áll a "L A C" is, aminek közvetlenül folytatása a CERIN (U) szó.

c a l (c=k) — etruszk szónak ertelmi és hangtani megfelelője a magyar *"kell."*

l a c (c=k) — etruszk szót pedig *kilakoltat, kiürit* jelentéssel fordithatjuk megfelelően magyarra.

c e r i n (u) — szó (a *"c"* itt is *"k"*-nak olvasandó) azt mondja meg, hogy mit kell kiüriteni. Ez a szó a magyar

"kerit," (körülzár) igének hiánytalan azonosa, arra mutat rá, ami az edényben van: a *tartalmára.*

Ezek után ennek az edénynek teljes feliratát igy olvashatjuk:

VEDD KÉZBE! KI KELL ÜRITENI AMI BENNE VAN!

*

A kép baloldalán levő edény látható feliratát pedig igy olvashatjuk:

FELEDENSMERMITAN

Ez a felirat szavakra bontva a következő:

f e l — *fel,* itt *felforditott* valamit jelent

e d e n s — Az "eden" szó jelentése magyarul: *e d é n y,* Az "eden"-hez kapcsolt "s" rag (a "soχu" = sok szónak első betüje) a többes számot jelenti.

m e r — *merő,* tökéletes, teljes. (a magyar "merő" szo általánosan ismert és használt ebben az értelemben. Pl. a "merő széna." első kaszálásból valót jelent, tehát azt, hogy az ilyen széna tökéletesen kifejlődhetett).

m i — *én, mi* (személyes névmás egyes, vagy többes szám első személy).

t a n — hiánytalan azonosa a magyar "tanul", vagy "tanit" igék gyökerének.

E szófejtés után ennek az edénynek felirata magyarul valószinüleg az alábbiakat mondja:

A FELFORDITOTT EDÉNYEK TÖKÉLETESEN TANITANAK

*

A középső edény látható felirata, a következő szavakra bontott betüsorokból áll:

n θ m — Az *"nθ"* a magyar *nedvesség* szó gyökerével azonos hangzásban és értelemben, ha az irás miatt hiányzó *"e"* magánhangzót a két betü közé olvassuk. Ehhez kapcsolódik *"m"* kicsinyitő rag, amelylyel együtt *kis nedvesség, kevés folyadék* a jelentése. (Jules Martha francia nyelvész az etruszk "m" kicsinyitő ragnak magyar azonosát megtalálta ott, amikor a "gyerek" szó helyett "gyermeket" mondunk.)

i χ e n — Az "iχ" szó a magyar "igaz" gyökerének tökéletes megfelelője, amihez kapcsolódik az "en" rag, amely a magyar "an", "en" ragokkal egyenlő.

E szerint az "iχen" szó magyarul *"igen"-t, "igazán"-t jelent.*

θ i n e — "θi" = *siet.* A "ne" rag azonosát pedig a magyarban megtaláljuk, amikor pl. az *"elment"* helyett az *"elméne"* szót használjuk. A szövegben, mert folyadékról van szó, a "siet" helyett "csepeg," "csurog" "folyik" szavak valamelyikét használhatjuk.

m e r - e n — A *"mer"* szó jelentését fentebb láttuk. A hozzákapcsolt *"en"* rag azonosa a magyar *"on", "en", "ön"* ragoknak, tehát a *"meren"* etruszk szót: *merően, tökéletesen szavak* valamelyikével illeszthetjük bele magyarul a szövegbe.

θ u c i — *"du"* (du-dált, azaz hangjelzéssel hivta, figyelmeztette hajdan a toronyőr a lakosságot veszedelem idején) szót: *kiált, hiv, akar, követel* jelentéssel fordithatjuk a mai magyar nyelvre. A *"ci"* cselekvést jelző *"i"* rag, a jelentő mód jelen idő egyes szám második (ma harmadik is) személyben *"c"* kötőhang után.

o s - m — Az *"os"* etruszk azót Martha professzor *"émettre": kisugározni* jelentéssel forditja, de azonositja a finn: *"osa"* (*osu*) szóval is, amely jelentésben (ráirányit, célba vesz) csak árnyalatilag tér el ettől. Itt a szövegben kétségtelenül napsugárról van szó, amint ez, az utána következő szó világos értelméből következik.

Az "m" kicsinyitő képző, tehát *"egy kis*

napsugár" kifejezéssel adhatjuk vissza az "*osm*" etruszk szó hiánytalan értelmét.

ir — *rendbe tesz, elrendez, elhelyez* (*ir*: annyi, mint: rendezi, megfelelően elhelyezi a betűket).

Ezek után, ennek a harmadik edénynek látható felirata, nagy valószinüséggel igy hangzik helyesen magyarul:

KIS NEDVESSÉG IGAZAN GYORSAN KICSUROG, de ha TÖKÉLETESEN KIVÁNOD, NAPSUGÁR MELEGÉRE HELYEZD.

———

Minden magyar, aki falusi volt, vagy járt falvakban is, kétségtelenül emlékezik arra, hogy a falusi házak konyhái előtt ott állt cserép-fazekak és tejes-köcsögök napon való száritására egy fogakkal ellátott fa-állvány,

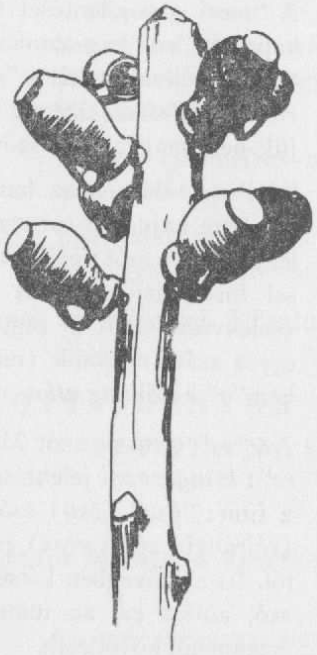

amelyre a használat után kiöblitett edényeket szájukkal lefelé forditva felaggatták. Ha erre gondolunk, a magyarnak az etruszkkal gondolkodásbeli, tehát faji rokonságát is magunk előtt látjuk, mert mintha csak az etruszk fazekasnak az utasitását töltené be a legtökéletesebben a magyar falvak népe még ma is.

Ez a mondat, illetve az edények falára irott, s a képen látható etruszk nyelvü feliratok (melyek között nincs latin irás, mint a kép alatti szövegben az "Etruscan Culture Land and People" cimü mü mondja) már megcáfolhatatlan bizonyitékai az etruszk-magyar rokonságnak nemcsak nyelvi, hanem népi sajátosság vonalán is.

*

Félreértések elkerülése végett ismétlem, amikre a sorok között is utaltam, hogy az edények feliratából csak a bemutatott képeken láthatókat forditottam magyarra, amelyek, ha értelmes egésznek látszanak is, feltehető, hogy ezeken kivül még más felirat is van az edényeken, amiket azonban nem állt módomban megismerni.

Mayani professzor "Die Etrusker beginnen zu sprechen" cimü könyvéből vettük át ezt a képet, melynek etruszk feliratát Mayani tévesen étrelmezte és bizonyosan ezért adta Apollónak a "Svulare" melléknevet is.

"Votivstatue des Apollo - Svulare"

A professzor az Apollo szobor feliratának megfejtését történeti aláfestéssel igy vezeti be:

> "Einen Ehrenplatz müssen wir der grossen griechishen, oder vielmehr vorgriechischen Gottheit Apollo einräumen, deren Kult in Italien ab dem IX. Jh.v.Chr. von den Griechen aus Cumae verbreitet wurde. Wie die Apollostatue aus Veji beweist, wurde dieser Gott im VIII. Jh. in Etrurian verehrt. Verweilen wir bei einer Bronzestatuette (cf. Tafel 7) mit folgender inschrift:
>
> M I F L E R E S S V U L A R E A R I T I M I F A S T I
> R U I F R I S T R C E C L E N C E X A"
> (P. 737, CII 2613)
>
> (Meg kell jegyeznem, hogy a zárjelben Palottino, Testimonia linguae etruscae Florenz 1954. és Corpus Inscriptionum Italicarum. A Fabretti, Turin, 1867. munkákra utal).

A szobor feliratát azonban — talán a források után — tévesen olvasta és az összefüggő etruszk betüsort hibásan bontotta szavakra Mayani professzor.

A szöveg értelmét pedig igy magyarázza:

> "Die Statue ist Svulare (ein Beiname des Apollo) und seiner göttlichen Schwester Artemis (Diana) geweiht. Ein Frau, F a s t, die Tochter oder Frau R u i f r i, hat sie gegeben (*trce, turcé*), um zu sein (*clen* des albanische *klenë,* das wir schon kennen) hier (*ceχa,* das albanische *keha*) ; gemeint ist: "in diesem Templ."

Ezzel szemben a valószinüleg helyesebb olvasással és szavakra bontással a bronz szobor lábán olvasható etruszk szöveg ezeket mondja:

M I F L E R E S S C U L A R E A P I K I M I θ A S χ I D U F
R I L U T R C E C L E N C E X A

Ezeknek a szavaknak a jelentése pedig magyarul a következő:

m i	személyes névmás: *"én"*, vagy többesben "mi"

f l e -r	*"fle"* azonosa a *felel*, azaz *felelősséget vállal*, tehát véd, gondoskodik jelentésü magyar szónak. az *"r"* cselekvést jelző rag hozzá kapcsolásával tehát felelőst, védelmezőt, gondoskodót jelent.
é s	*ész.*
s c	*szük*, szükölködés, nélkülözés, kevés
u l	*ülő*, felső, magas foku
a r e	*árkol*, határol, határt szab, véget vet
api	bizonytalanság, veszély Az *"api"*, vagy *"appi"* szó ugyanebben az értelemben élt még kb. 60 esztendővel ezelőtt is Csallóközben, mikor pl. erdei favágás közben a kidülő fa veszélyére figyelmeztették a közelállókat . . Valószinünek látszik, hogy járni kezdő kisgyermek elésekor hangzó *"hoppa"*, *"hopi"* szólás is eredetileg a gyermek lépéseinek bizonytalanságát jelezte.
k i m i	(*kémény*) fénylő, villogó, feltünő, nyilvánvaló
θ a s (θ e s, v a g y θ a c)	kiált, követel, *dacol*
χ i	sóhajtás, sóvárgás a segitség után
θ u f (d u f)	gondosság, megértés odaadás,
r i l u	*"ri"* azonos a magyar *rian* ige gyökerével, az *"l"* igeképző raggal pedig e magyar szónak tökéletes értelmi azonosa is, mely itt "repeszt", "megtör", "elvág" értelemmel áll a szövegben. A szó végén az "u" betü, a jelentő mód jelen idő egyes szám első személy ragja.
t r - c e	*"tr"* szó magánhangzó kihagyással a leirásban hiánytalán azonosa értelemben is a magyar *"tör"*, "kitör" "fellázad" értelmü szavunknak. A "ce" rag "ban" jelentéssel kapcsolódik a szóhoz.

c l e - n	*"kle"* magánhangzó kihagyásos leirása a magyar *"külön"* szó gyökerének és mint ilyen, ennek értelmi és hangtani azonosa is. A szövegben a lázadóktól különválókra, elszakadókra mutat rá a szó melyhez az "n" rag "val, vel" "on, en" jelentéssel kapcsolódik.
c e χ - a	*gyenge*, tehetetlen, elnéző, gyengéd jelentésü szó, melynél az "a" kijelentő, vagy megszólitó mód egyes szám első személy ragja. A szó jelentése tehát: *gyengéd*, vagy *elnéző leszek.*

Ezek szerint a feliratot a következőképpen fordithatjuk magyarra:

ÉN ÉSZSZERÜEN GONDOSKODOM. AZ INSÉG EMELKEDÉSÉNK VÉGET KELL VETNI! A BIZONYTALANSÁG VILÁGOSAN KÖVETELI A SÓHAJTOZÁS MEGÉRTÉSÉT. MEGTÖRÖM A LÁZADÁST (szakadást teszek a lázadásban) A KIVÜL ÁLLÓKKAL SZEMBEN GYENGÉD LESZEK.

*

Ezek után vissza kell térnünk Mayani professzor idézett bevezető soraihoz, mellyel szemben az Encyclopaedia Britannica (1960, 2 kötet 111 lap) azt mondja:

> "Among the Romans the worship of Apollo was adopted from the Greeks. There is a tradition that the Delphian oracle was consulted as early as the period of the Kings during the reign of Tarquinius Superbus . . . "

Tarquinius Superbusról pedig ezt mondja még a 21 kötet 208 oldalán: " . . . he died in exile at Cumae."

E két megállapitás összevágó adataihoz, a Veji-ra és Cumae-ra való utaláshoz, ha Tarquinius S. életéből a történelem lapjairól ismert eseményeket röviden felvázoljuk, a szobor feliratának eredetére némi valószinüséggel biró elképzelést vethetünk papirra.

Tudnunk kell, hogy Tarquinius Superbust (K.e. 534 - 510) 510-ben üzték el trónjáról, de aki ennek visszaszerzése érdekében Clusium királyának Porsennának a segitségével háborut kezdett Róma ellen, amiben győztek is. Porsenna azonban Tarquiniust mégsem jutatta vissza trónjára, amiért aztán ez a Veji-beliek és a latinusok segitségével próbálkozott tovább. Ez újabb háboru alatt forradalom tört ki Rómában, mert a főurak elnyomták a szegény népet, kifosztották őket, elvették tőlük még a hadi zsákmányaikat is, amiért aztán igen nagy inségbe jutottak. A forradalom letörésére Rómában diktátort nevez-tek ki, aki elfojtotta ugyan a forradalmat, de a nép sorsa még rosszabbra fordult. Ezért aztán az éhező nép elhagyta Rómát azzal a szándékkal, hogy külön országot alapitanak, s csak akkor tértek viszsza, mikor K.e. 494-ben felállitották a nép tribuni hivatalokat, melyeket a nép maga, a soraiból választottakkal töltött be, akiknek még a szenátus végzéseit is joguk volt megsemmisiteni, ha azok a nép érdekeire károsnak látszottak.

Kétségtelen Tarquinius Superbusnak Vejivel való összeköttetése, tehát feltehető, hogy mikor a római lázadás kitört, királyságának visszanyerhetése érdekében az ott adódott lehetőségek között, az akkori időknek egyik legtökéletesebb propaganda eszközét, egy köztiszteletben álló istennek a szobrát is felhasználta, hogy azon, — mintha az isten beszélne — üzenetét a római néphez továbbitsa. De nem lehetetlen az sem, hogy Cumae-ból, ahol aztán számkivetésében utolérte a halál, inditotta el az emlitett céllal ezt a feliratos szobrot.

Nagy a valószinüsége ennek a feltevésnek, mert a szobor felirata a magyari megfejtés szerint ebbe az elképzelt keretbe hiánytalanul beleillik.

Az "isteni segitésnek" ilyen, vagy hasonló módon való igénybevételével nemcsak a mult történetében, hanem még a jelenben is találkozunk, mikor az emberi akaratnak "istenitésével" önző célok érdekében beleavatkoznak népek, nemzetek sorsába.

Az alábbi kép is Edward Bacon, „Vanished Civilizations" cimü nagyszerü müvéből való. Ennél a képnél azonban a korának valószinüleg helyes megállapitásán kivül tévesek a hozzáfüzött adatok.

„One of the earliest inscriptions in the Etruscan language, dated about 650 BC. It is on a stele found at Vetulonia, of an etruscan warrior named Avele Feluske, who is armed with a double-axe.

Csakugyan nagyon régi lehet az irás, mert csaknem valamennyi szavának gyökerét tisztán megtalálhatjuk a mai magyar nyelvben, tehát idegen hatások akkor, még egyáltalán nem higitották fel az etruszk nyelvet, bár később is inkább tőle vettek át más népek szavakat, mikor kulturájukat a kulturszavakkal együtt elsajátitották tőlük. De ennek ellenére éppen ugy nem sikerült ennek a feilratnak a megfejtése, mint a későbbi időkből valóké.

Az az elképzelés vezette a feliratot megfejteni akarókat, hogy a kő valakinek a nevét örökitette meg. Ennek a hitnek hatása alatt, a felirat első sorának első betüjével kezdett nehány betüből álló csoportot névnek olvastak ki, bár tévedtek két betü olvasásában, illetve helytelenül irták át azokat mai latin betükre, s egy betüt, ami nem illett bele elképzelésükbe, kihagytak a betücsoport szavakra bontásából. Igy aztán az A C C L E S F E L U S K E betücsoportból megszületett a kép alá irott név: ..**A v e l e**.. **F e l u s k e** és a még hozzáirott magyarázó szöveg: amit az idézett müben a kép alatt olvashatunk:

A siremléken található felirat a törések ellenére is, jelentéktelen betübetoldással, amit a szöveg értelme követel és mi t ilyen kétségtelenül helyes is, hiánytalanul olvasható. A szöveg, hasonlóan az irásos-emlékek feliratai hoz, szorosan egymáshoz tapadó betüket, szavakra nem bontott betüsorokat mutat:

ACCLESFELUSKESTUSNILTAL

CANALASMINIMUL

IVVANIKEHIRUMISAFERSSRXSAL

A szöveg szavakra bontva és a szavak jelentése a következő:

a c c l — ősrégi magyar szó, amelynek gyökere az "ac", vagy "acc", tájszavaink között felszólító módban "i" raggal (:"acci", - egyes szám elso személy:) használatos ma is. A jelentése hirtelen, villámgyorsan követel valakitől valamit.

Az etruszk szó "l" ragja kétségtelenül igeképző és igy a szó olyan történésre mutat rá, ami pillanatnyi időközelségben történt valamilyen esemény mellett.

e s — "esik" magyar ige gyökérszava. E szógyökérből képzett szavak száma sok az etruszban éppen ugy, mint a magyarban.

f e l — "felel" magyar igének gyökérszavával azonos és mint ilyen jelenti az etruszban is a válaszol, megfelel, visszavág, (riposztoz) értelmet is.

k e s — hangzásban és értelemben azonos a finn "kesu", nyugalom, szelidség, higgadtság jelentésü szóval. A magyarban ez a szó ma már csak, mint helységnev él: "Keszi".

t u s — "tus", lökést, taszitást jelentő magyar szónak, a "tuszkol" ige gyökerének hangtani és értelmi tökéletes azonosa.

n u s — nesz, zaj, lárma

t a l — fosztóképző, mint a magyar "talan, -telen", amelyek azonban régen az etruszkkal teljesen azonos formában is használatosak voltak a magyar nyelvben, amint azt következtethetjük a *θii* = "siet" és a "tal" fosztóképző összetételeből megszületett magyar "sé-tál" szóból. A "sietés" -"telen" haladást a magyarral azonos formában nevezte az etruszk is θiital = sétál.

s a k — szöktet, megfuttat, menekülésre kényszerit.

a n — rag, mint a magyarban -an, -en -ön, -va, -ve jelentéssel.

a l - a s — aláesés, elterülés a földön. Közhasználatban él ma is az *alás*-san szó Magyarország egyes vidékein.

m i n i — személyes névmás elsőszemély, mint a magyarban a többesszámban a "mi", vagy tájszóban: "mink". Martha francia nyelvész szerint azonos a magyar egyesszámbeli személyes névmással, az "én" -nel is, ami az észt nyelvben "mine" szóval azonos.

m u l — a "mul-ni" ige gyökérszava, ami jelent nemcsak elmulást, hanem "haladást", "rohanást" is, mint az elmuló időt sokszor nevezik e szerint.

i v — "ivás" gyökérszava, amely éppen ugy, mint a magyarban az "inni" igéből képződött

v a n i k e — összetett szó, melyben a "van"-hoz, (ami valóságot, befejezett tényt, megtörténést jelent éppen ugy, mint a latin "est") kaptsolódik az "ik"

ékelést, tehát meghasitást, széjjeltörést jelentő szó, amely a 'van'-nak, azaz a megtörtént valóságnak a hitelét kisebbiti, vagy töri meg. A jelen esetben az "ik" az "iv"-re, tehát valamilyen részegitő italra mutat rá, amilyennel az etruszk is, mint a magyar ("borba öntöm a bánatom") feledtetni akarja a szomoru valóságot, tehát a "vanik" szót *feledtetéssel* fordithatjuk megfelelően magyarra. A hozzáfüzött "e" rag pedig a felszólitó módban mutatja a szót: *feledtessse* jelentésssel.

h i (:*h* = *v* :)	*vi, viv*
r u m i s	*romlás* magyar szóval azonos hangzásban és értelemben. rum =rom + "is" rag, mint a magyarban az -ás, -és, -is, stb.
a f	az "apad" magyar szó gyökere, leapad, kisebbedik, csökken jelentéssel
e r s	erős, rendkivüli, tökéletes (Martha professzor szófejtése szerint).
s r - χ	sirás, sajnálkozás + "χ" rag, (mint a magyar "k") rámutat arra, aki sir, vagy sajnálkozik, tehát a *sr*-χ jelentése: *sajnálkozásunk.*
's a l	szál, vékony, jelentéktelen

Ezek szerint az etruszk felirat szövegének magyar forditása valószinüleg helyesen:

Pilanatokkel elesése előtt visszavágott fokosával higgadtan támadva és lárma nélkül megfuttatta (ellenfelét). ..összeesett. ..Mi elrohantunk, hogy ivás feledtesse a vivó pusztulását. Le (is) apadt erős siránkozásunk jelentéktelenre.

Meg kell még jegyeznünk ezzel a "feliratos oszloppal" kapcsolatban, hogy nem volt szükségszerűen rajta a síremlékeken annak az embernek neve, akinek emlékét az oszlop őrizni akarta.

És meg kell állnunk egy pillanatra az egyszerüen "double-axe" - nak nevezett etruszk fegyvernél, aminek mását az egész világon a multban és a jelenben is csak egyetlen népnél a magyarnál, illetve az ezzel rokon fajtájuaknál találjuk meg. Érdekes megjegyezni ezzel kapcsolatban azt, hogy a magyar Felvidéken, a ma Slovenskonak nevezett ősi magyar területen lakó slovákok ezt a fegyvert a magukénak igyekeznek bemutatni és nevezik "valaskának". Pedig a csallóközi magyaroknál volt ennek "valaska" a l e g u t ó b b i időkig a neve, de a szlovákok ezt a szót is eltulajdonitották ezektől és magukénak állitják, noha a valaska szó etruszk eredetre vezethető vissza, az etruszkokkal való rokonságot pedig a szovákokkal bajosan lehetne bebizonyitani.

A "valas" értelmi és hangtani azonosa a magyar "válás" szó, ami mert egymástól elválást, szétszakitást jelent, neve volt az ilyent okozó, **hasogató szerszámnak is.** A "ka" szócskáról évezredek során lekoptt az etruszk θ hang, ami pontosan megmondta, amit a mai emberek ott, ahol még használják a "valaska" szót, külön tesznek hozzá, mikor pl. azt mondják: "add ide a kézi valaskámat". A kaθ szó ugyanis nemcsak az etruszkban, de még a mai magyarban is, mint **kacsó,** kezet jelentett és jelent. A "valaska" tehát "kézi hasogató" jelentéssel élt az etruszk és a magyar nyelvben, amivel azonban, m i n t fegyverrel, természetesen nem fát hasogattak valamikor. Ennek a "valaskának" általánosan ismert magyar neve, kétségtelenül a későbbi évszázadokból, a f o k o s!

Fig. 69.

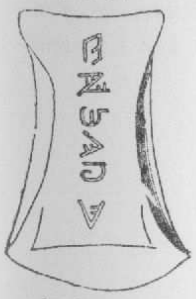

Inscribed Celt.

Sir John Lubbock: "Pre-Historic Times", 1865-ben kiadott művében ismertetett e g y e t l e n f e l i r á s o s bronzkori f o k o s, amelynek képét itt bemutatjuk. A feliratát, P a t a k y L á s z l ó, az ősmagyar rovásirás kiváló szakértője így olvasta el, mint hibátlan magyari szöveget:

SEGÍT IS, ÜT IS, RŐ IS.

Edward Bacon, "Vanished Civilizations" című nagy munkájából való az alábbi kép, amelyről a könyvben irott ismertetés feltételezi, hogy felirata nyelvileg rokonságban van az etruszkkal és nem tartja lehetetlennek, hogy ez a síremlék egy bizonyítéka az etruszkok Kisázsiából való vándorlásának, mely szerint ezek lehettek az Indoeurópai - mediterrán nyelvcsaládhoz tartozó népek előtti lakói Lemnos szigetének.

Ezt a megállapitást hiánytalanul elfogadhatjuk, sőt hozzátesszük azt, hogy **kétségtelen.** A siremlék feltétlenül etruszk, még pedig olyan, ami tökéletesen bizonyitja azt, amit e siremlékkel foglalkozó sorok első mondatában Edward Bacon könyve kihangsulyoz, hogy az etruszk nyelv, vallás és életszemlélet teljesen különbözik a szomszédaikétól („**as we have seen, the difference in language, religion and other aspects of life between them and their neighbours**")

Inscribed funerary stele, 6th century BC, found on the island of Lemnos in the Aegean. The language, of which there are other examples, seems to be related to Etruscan. The link may be merely semantic, or it may be evidence for Etruscan migrations. (3)

Ehhez a megállapitáshoz azonban a siremlék elolvasása és megértése után elkerülhetetlenül hozzákivánkozik a kérdés, melyik néppel rokon tehát ez a indo-európaiak között csakugyan rokontalan nemzet?

Erre a kérdésre is feleletet ad a sirfelirat megértett szövegéből kisugárzó etruszk életszemlélet, aminek párja csak egyetlen egy van ezen a világon: **a magyar!**

★

A külön álló keskeny lapon, amely az ős magyar rovásirásos botokra emlékeztet, az irás az első sorban (a képes lap felöli) jobbról balra halad, középső sorban megforditott helyzetben nézve a lapot, szintén jobbról balra, a harmadik sorban pedig ugyanebben a helyzetben balról jobbfelé halad. Ez az irás közismert betükre átirva a következő.

UTHRAILSI FOK IASIACE SEROSAIHEVIZ HO TO VERONA ROM HARACIO SIVAI ECTESITHAPAITIF SOICE SVAI AVITSIAC XUIS MARAXMAVISATHMAI

A tulajdonképpeni siremlékről, amelyen egy elhizott ember felsőtestét látjuk, az alábbi etruszk szöveget olvashatjuk:

HOPAIEZ NAFOTH SIASI MARASMAV SIARXVEIS AVIS EVISTHO SERONAITH SIVAI ACERPA VARSIO VANACA SIAC SERONAI MORINAIC

Etruszk-magyar szövegszótár:

u θ r	ut végére várni, várakozni
a i l	nagy +"*l*" — nagyon, hosszan, sokáig
s i	nyugalom. Ősrégi magyar, gyermek alató dal: "tente baba tente "csi, csi az ölembe" A "csi" szó azonosa az etruszk "si" szónak hangzásban és értelemben. Több faluban a dal szövegét még "*si si" az ölembe* mondattal éneklik. De azonos a "si" etruszk szóval a magyar "csitit" ige gyökere is és a "csitt" "*csend legyen, maradjatok nyugodtan*" jelentésü parancs-szó is kétségtelenül a "si" szó jelentéktelen hangtani elvátozásával született meg, illetve maradt a mai magyar nyelvben.
f o k	megakadás, megszakitás, közismert magyar szó

i a	hijja hiánya vlmnek
s i a	sajna, sajnos, sajnálkozás
c e	(rag) ban, ben
s e r - o s	szerel-mes, szerető
a i	nagy
h e v - i z	(*hev*: reszketés hangutánzó szó, *iz*: cselekvést jelző rag) reszket
h a θ	vágy (:"h" gyakran "v"-nek olvasandó az etruszkban:) közismert magyar kifejezés: *"hadd vigyem el"* . . . .
t o (t a)	előrag, ami az utána következő szóra mutat, illetve azt változtatja megtörténtté, mint a magyarban a "to"-va, "ta"-valy szavaknál látjuk.
v e r o n a	(azonos a finn nyelvben ma is élő "ur-i-na" szóval) remegés, nyögés, sóhajtás
r o m	romol, elpusztul, megsemmisül
h a r	élelmiszer, ajándek, a d ó
a c i o	erőszakolás, siettetés
h a r a c i o	*harácsolás,* ősrégi magyar szó: az adó erőszakos behajtása, az élelmiszer elrablása
s i v a i	összetett szó: "si" és "vai" az utóbbi kivájást, tehát hiányt jelent. Az összetett szó jelentése: nyugalmat elpusztitja. Azonos az etruszk "sivai" szóval hangzásban és értelemben a magyar "zsivaj" szó és a "sivaj-kodás" (csak a nyelvészet hivatalos megállapitása után "sival-kodás", a nép ajkán sok helyen még mindig "j" hangzik az "l" helyén) szó gyökere. E két szó is változatlanul megőrizte az etruszk nyelvből előttünk álló formát, nemcsak hangtani és értelmi vonatkozásban, hanem a szó kialakulásában is.
e c	állkapocs, száj
t e s i	siránkozik
θ a p	kéregető ("tapogat", hogy találjon valamit), jelzője a "koldus" szónak, ami szánalomra méltót, nyomorultat jelent, de a "tapogat" szóval összekapcsolva, majd idők multával önmagában is kifejezte "koldul" formában a kéregetés fogalmát. *"Egy koldus tapogat kenyérért"* közismert mondat volt Csallóközben még 50 évvel ezelőtt.
a i	nagy
t if	könnycsepp, könnyzápor

s o i	sóhaj, visszhangzás
a v	avulás, idő, korosodás
i t	hozzájárulás (a "t" betü óföniciai formaban áll a szövegben)
a c	ma is élő magyar tájszó: *aci* = hirtelen, gyorsan
χ u i s	hizás, kövérség
m a	ma, most (néha mutató névmás: ez, az)
r a χ n i	rágni, megröviditeni
a v i	avul, korosodik
s a θ	tönkretesz, elpusztit, "satnya" közismert magyar szó.
m a i	mai, mostani, a jelenben történő vlmi
h o p (hup)	hepe-hupa, domb, sirdomb, kripta
e s - n	atya (ősrégi magyar szó, amit őriz az "esperest", atyák atyja jelentésü szó) az "n" rag: on, en által, miatt
a f o θ	apad, elfogy, elpusztul, meghal
s i a	sajna, sajnál vlkit, sajnos
s i	átvitt értelemben: nyugalom hely, a halott menedékhelye
m a r a s	marad-ás
a r χ	határa vlminek, árok
e v i s	avatkozás valamibe
θ u	kiált, panaszkodik
s e r - o n - a i	szeretetben nagy
e r	része valaminek, némely
p a	előrag, va, ve, val, vel jelentéssel
v a r (v=f)	fárad, megun valamit
s i	itt átvitt értelemben a sirkamra jókarban tartására vonatkozik
v a n	feledés
a c a s i	hirtelen, villámgyorsan
m o r i s - n a - i k	morzsák-ra hasad, széjjelszakad

A szöveg forditása ezek szerint valószinüleg helyes az alábbi mondatokban:

A külön álló keskeny lapon:

Hosszu várakozás a türelem hiányában megszakad.
A sajnálkozásban a szerelmes nagy, reszkető vágya nyögésbe fullad.

A harácsolás a nyugalmat elpusztitja
A száj siránkozása a kéregető nagy könnycseppjeinek a sóhajtása.
A sóhajtozás a korral jár.
A tétlenség gyorsan meghizlal, ez megröviditi az életet, elpusztit hirtelen.

A tulajdonképeni siremléken:

A sir, a nagyatya halála feletti sajnálkozás miatt, a nyugalom-helye marad egyelőre, de a nyugalom határa ismeretlen. Az idő beleavatkozik — mondja nyugtalanul aki nagyon szeret — némelyek megunva a gondozást, elfeletkeznek igen gyorsan s az élénk, nagy szeretet széjjel morzsolódik.

* * *

A szöveg értelméből megismert igazságok, mint az etruszk bölcsesség és életszemlélet ragyogó adatai, nemcsak bámulatot keltenek minden igazán müvelt és gondolkodó ember lelkében, hanem ráterelik a figyelmet a magyar népre, amelynek megszámlálhatatlan közmondásai között élnek ezek az etruszk siremlékről leolvasott mondatokba foglalt igazságok is.

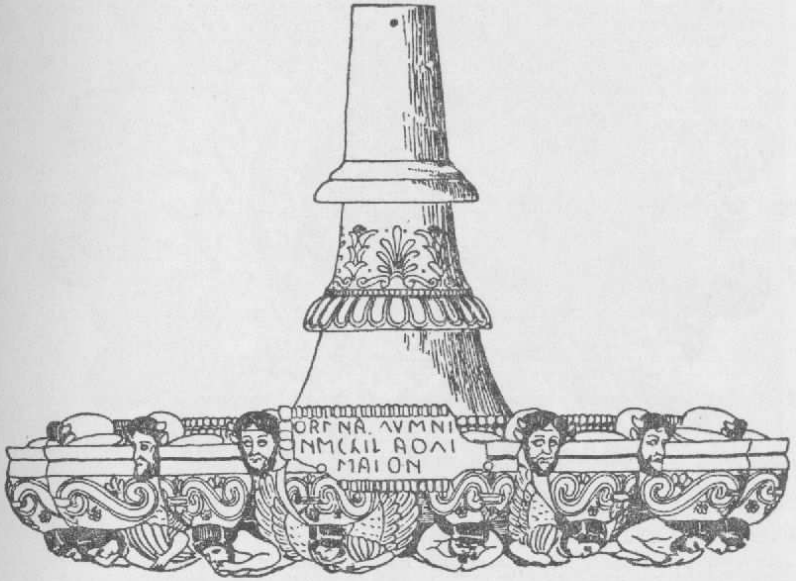

A cortonai bronzlámpa oldalról nézve. (K.e. 5-ik század második fele.)

Vacano: **„Die Etrusker"** cimü munkájában közölt képek egyike e függő-lámpa rajz, ami nemcsak az etruszk müvészetnek nagyszerü remekét mutatja, de egyszersmind bizonyitéka annak a csodálatosan magas technikai kulturának is, amilyennel a villany világitás előtti időben szerte az egész világon csak igen kevés helyen találkozunk.

Vacano leirja részletesen, hogy, milyen remek müvészi alkotás ez a lámpa, mit ábrázolnak a diszitések, mit láthatunk rajta, mikor oldalról, vagy midőn a lámpa függ, alulról nézzük. Közben pedig elmondja: „az ivelt edényből ömlött az olaj tizenhat szimmetrikusan és egyenletesen elhelyezett nyiláson keresztül a megfelelő tizenhat kis csészébe, amelyekben a lángok lobogtak".

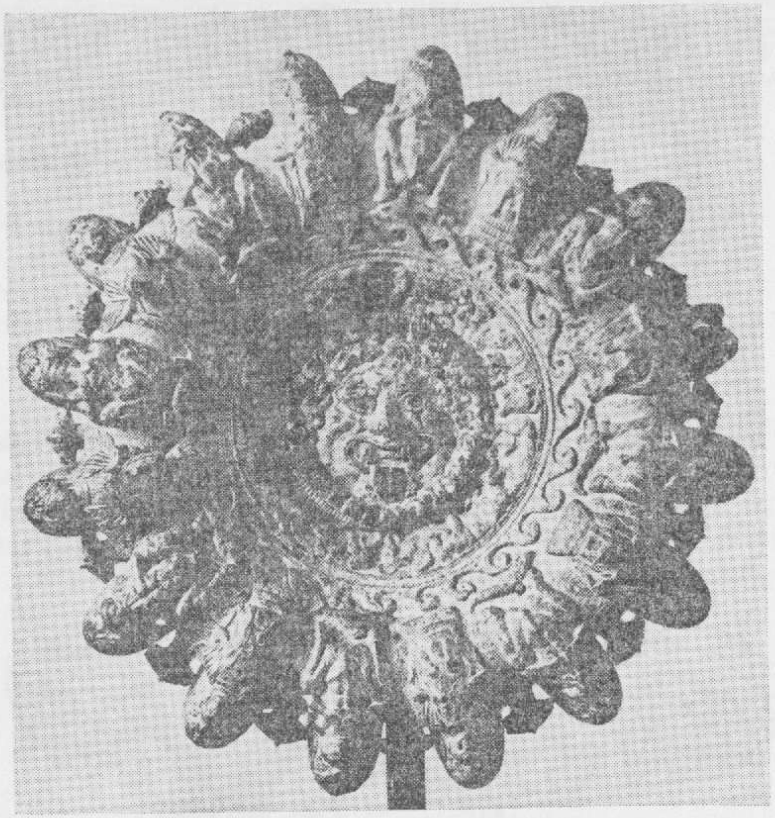

A cortonai lámpa alulról nézve

Nem férhet semmi kétség Vacano szemléltető leirásához, egyedül csak a lámpa felirata az, amit ezek után, a közel kétezer esztendővel későbbi ember még tudni szeretne, vajon mit jelent.

Érdekes, hogy ez is olyan valami, amit a mai kor embere sem tud még nélkülözni.

Rövid mondat a felirat jelentőségének magyarázata:

HASZNÁLATI UTASÍTÁS

A felirat közismert betükre átirva igy olvasható:

IN SUP AN TRTH INTHA LIKKSN NTH IAS

A szavak jelentését pedig az alábbiakban ismerjük meg:

in	indulás, kezdet, folyamat
sup	suprázás, seprés, tisztogatás
an	erre, azután
trθ	előtörve, hirtelen
inθa	indul (inθ + „a") jelentő mód jelenidő ragja
likksn	összetett szó: „lik" + „ks" + „n" „lik" = lik, lyuk „ks" = kis, kicsiny „n" = on, en, ön (rag)
	A szóösszetétel az ismert régi magyar mód szerint való, amikor a jelző a jelzett szó után következett (pl: Becs + kerek). Az összetett „likksn" szót tehát magyarra igy forditjuk: **kicsi lyukon**
nθ	nedv, nedü, folyadék
ias	összetett szó: „ia-s" „ia", amit Martha francia nyelvész „nem mozdul" „mozdulatlan" jelentéssel fordit, de aminek hangtani és értelmi azonosa a hiányzik magyar ige gyökere: hijja (hiánya) van valaminek; az „s" pedig rag, amely, mint a magyarban is a jelzett szó milyenségére irányitja a kapcsolt szónak jelentését. Eszerint az „ias" etruszk szó jelentése a „nθ"-re, mint a lámpában levő folyadékra vonatkozik, amiért aztán a mai magyar beszédben inkább „beszáradt" szót használunk

Ezek után az etruszk lámpa feliratát igy fordithatjuk helyesen magyarra:

HASZNÁLAT ELŐTTI KITISZTITÁSRA HIRTELEN MEGINDUL A KICSINY LYUKAKON A BESZÁRADT FOLYADÉK

□

Mayani, *"Die Etrusker beginnen zu sprechen"* cimü könyve ösztönzött arra, hogy a *"kulcs"* és *"veder"* feliratait is megérteni próbáljam, de ehez nem az általa bemutatott rajzokat és ezeknek modern betükre átirt, a rajzok alatt közölt szövegét vettem alapul, hanem ahonnan Mayani meritette: (lásd, 197. lap) *Corssen, "Über die Sprache die Etrusken" cimü* müvéből, mint az alábbi képek mutatják.

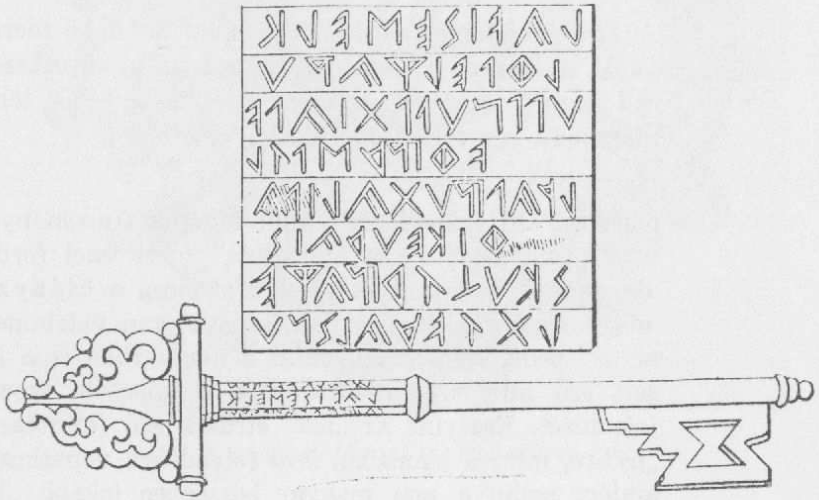

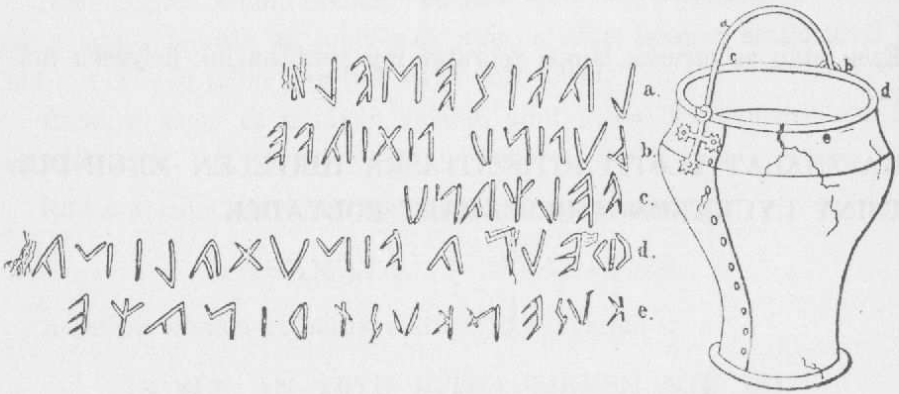

Mayani müvének 197-ik oldalán leirja, hogy ezt a rendkivül nagy méretü, 37 centiméter hosszu, bronzból készitett kulcsot, ami az etruszk fémiparnak tanubizonysága, 1870-ben találták *Trient* közelében, de ugyanezen a tájon, Trienthez még közelebb, az *Avisio* folyó mellett találták 1828-ban a másik tárgyat, vedret is. Elképzeli Mayani, — mert az Avisio az *Etsch* folyóba ömlik *Lavis* város közelében, — hogy ezt a két tárgyat az etruszk forrás-istennek: Lavis-nak ajánlották fel, s azért van mindkét tárgyon majdnem azonos felirat, melynek alapján kimondja egész biztosan, hogy a tárgyak közös forrásból származtak annak ellenére, hogy különböző helyeken találták azokat.

Magyar szemmel vizsgálva azonban ezeket a feliratokat, egészen más értelem bontakozik ki előttünk. Kétségtelen mindkettőnek etruszk a bölcsője, de ezt a bizonyosságot nem "Lavis" etruszk forrásisten (?) egyformán való emlegetése adja — mert erről nincs szó a szövegekben, hanem a nyelvi azonosság mellett az a vonás, hogy az etruszk mesteremberek *használati utasitást* is irtak készitményeikre.

Ebben az értelemben magyarul elolvasott feliratokkal kapcsolatban pedig, ha rámutatunk arra a magyari vonásra, amellyel a mult század végéig nagyon sokszor találkozunk a hasonló kézi-ipari termékeken, hogy t.i. azokra készitőik szintén ráirták a leendő tulajdonosok számára a tanácsot: ***miként és hogyan ne bánjanak azokkal,*** ezt a kulcsot és vedret is besorozhatjuk az etruszk-magyar rokonság hitelt érdemlő tanuvallomásai közé.

Mayani a feliratokat amelyek úgy a kulcson mint a vedren mondatokra szaggatott betüsorokban vannak, a mondatok szerint sorolja fel pontosan. Csak néhol látszik hiba, vagy hiány a betük leolvasásában, amik azonban az értelemből könnyen javithatók, illetve pótolhatók.

A feliratok olvasása Mayani idézett műve szerint:

DER SCHLÜSSEL	DER EIMER
1. *laviseselk*	a) *laviseselk*
2. *lth velχanu*	b) *rupinupitiave*
3. *upinupitiapv*	c) *velχanu*
4. *vthinrsitl*	
5. *lravinutalina*	d) *thelnavinutalina*
6. *thikeurais*	
7. *skuztrinaχe*	e) *kusenkustrinaχe*
8. *lttvralsnu*	

A KULCS felirata a következő:

1, *laviseselk*

la azonosa az "alá", "le" magyar szavaknak, melyek mint igekötők kapcsolódnak az utánuk közvetkező igéhez, pl: lelóggatni, alátartani. stb. Az etruszk nyelvben az igekötő sokszor önmagában is a teljes szót helyettesitette éppen ugy, mint a magyarban. A "la" szócskát tehát *"lelóggatva, alátartva* jelentéssel fordithatjuk magyarra.

vis *visel, visz,* hordoz

eselk ész + "val", "vel" rag, mint a magyarban, melyhez kapcsolódik a "k" cselekvést jelző rag is.

2, *(u) lθvelχapu*

ulθ rendkivüli, kiemelkedő, fennülő

velχ fel magasra

apu bizonytalan, veszélyes ártalmas

3, *upinupitiapu*

up (ap) veszélyes

inu *ingat* ige töve az "u" kijelentő raggal

pi (u) e szónál a zárjelbe irt "u" magánhangzó kihagyása az etruszk irásmódból folyik, mely szerint a magánhangzók, különösen torlódás esetében, de egyébként is sokszor nincsenek jelölve. A "piu" hangtani és értelmi azonosa a finn: *pivo,* mely magyarul *tenyeret* jelent.

ti tömés, szoritás, markolás

apu bizonytalan

4, *vθinrsitl*

vθ *új, üde* (finn: *ute*: új)

inr az *"in"* azonos a magyar *ingó* szó gyökerével hangzásban és értelemben, az *"r"* pedig a magyar "ra, re" rag megfelelője. Az "inr" etruszk szót tehát *ingóra* fordithatnánk, ami azonban kétségtelenül valamilyen kötő anyag volt, tehát helyesebb ha *"zsinórra"* szóval iktatjuk a szövegbe.

sitl *"si"* szó azonosnak látszik a finn: *sijotta,* elhelyezést, lerakást jelentő szó gyökerével. A "t" kötőhang az igeképző "l" rag előtt.

5, *lravinutalina*

l (θel) kétségtelennek látszik, hogy az *"l"* betüt megelőzte az eredeti szövegben a *"θe"* szótöredék éppen ugy, mint a veder feliratán a d., alatt olvashatjuk és igy *"l"* helyett *"θel"* szó van e mondatban, Ez a szó, Martha francia nyelvész (La Langue Etrusque, 1913 Paris 444 oldal) szerint *"jóindulattal", "kedvtelésből"* jelentéssel fordithető magyarra.

ravinu ravaszkodás, megfontolás, előrelátás

tal fosztóképző, mint a magyarban a "talan, telen"

ina az "ingat" ige töve + "a", mely, mint az "u" is, a kijelentés ragja. Az "ina" szó tehát *ingatod, lóbálod* értelemben fordithető helyesen magyarra.

6, *θikeurais*

θike gőz, köd, sötétség

ur *úr,* de jelent magasan levőséget, magasságot is

ais nagy, nagyon

7, *skuztrinaχe*

sk *szakadás* (magánhangszó kihagyásos leirással

uz *üz,* sújt, utolér

trin zajosan, hangossan

aχ-e sóhajtani: *"ah"* + *"e"* parancsoló mód ragja, tehát a szó sóhajts jelentéssel került a szövegbe

8. *ltturalsnu*

lt, a "leti": elejtés, letesz jelentésü etruszk szónak magáhangzó kihagyásos leirása.

tura *megtorlás,* bosszú

lis a finn: *"lisa"* szóval azonos hangzásban és *"hozzáad, megtold, szaporit, fokoz* értelemben.

nl teljes.

* * *

Érdekes megfigyelni, a Corssen-féle (Corssen, *Über die Sprache der Etr.,* I, S. 919, Tafel XXIII) rajz után, hogy az "ingást" jelölő "in" szó betüjeleit,

egybeirva mutatja a kulcs rajza, sőt, ahol ebből a szógyökérből a hozzákapcsolt "r" raggal főnevet képeztek ez a betü is szorosan tapad a másik kettő mellé.

Ezek szerint a kulcs felirata magyarul nagyon megszivlelhető tanácsokat ad és igazságot mond a kezelőjének:

LELÓGATVA VIDD, ÉSSZEL HASZNÁLD. RENDKIVÜLI MAGASRA ÁRTALMASAN VESZÉLYES LÓBÁLNOD. A TENYÉR SZORITÁSA BIZONYTALAN. UJ ZSINÓRRA HELYEZZED. HA KEDVTELÉSBÖL MEGFONTOLÁS NÉLKÜL LÓBÁLOD SÖTÉTBEN NAGYON MAGASRA, ELSZAKAD, HANGOSAN SÓHAJTS, (mert) VESZTESÉGED MEGTORLÁS KÖVETI!

* * *

V E D E R

a, *l a v i s e s e l k*

lásd a "K u l c s" feliratának szófejtései között e cim alatt. Érdekes észrevenni, hogy Corssen a veder fogantyujára irta az "a". jelzést nyilván azért, mert azon van a *"lavi seselk"* betüsor. Ez pedig szófejtésünk helyességét bizonyitja hiánytalanul, mert a fogantyuval csak lelóggatva lehet a vedret hordozni.

b, *r u p i n u p i f i a v e*

r u p i n u — *roppan, reped.* azonos hangzásban és értelemben a "Kulcs" 3-ik számu felirata első két szavának összevont jelentésével, mely szerint az *"up"*: veszélyes és az *"inu"*: *ingat* szavak egybekapcsolva a széllyel-roppanás, a repedés megtörténhetését jelölik. A különbség csak az, hogy a történést nem az "u" kijelentő rag, hanem az "r" igeképző, ez esetben mint előrag mutatja meg.

p i — *piszok,* máz, burok zománc

f i — láng tüz

a v e — *avult,* régi, de jelent hosszantartó időt a magyar "sokáig" szó értelme szerint

c, *v e l χ a n u*

v e l (*v* = *f*) — fel, magasra

χ a n u.. (*χ* = *h*) — *hány-vet* hajit, lóbál.

d, *θ e l n a v i n u t a l i n a*

lásd a *"Kulcs"* feliratának szófejtései között e cim alatt. A *"θel"* után következő szó első betüje kétségtelenül téves, mert az, mint a *"kulcs"* azonos feliratában láttuk, csak "r" lehet a szöveg logikus értelme szerint.

e, *k u s e n k u s t r i n a χ e*

k u s (*k*=*g*, *s*=*zs*) — *gúzs,* (fából való kötél), *fogantyú*

e n — nagyon

k u s t — szó elejére a *"k"* betü valószinüleg téves olvasásból, vagy sajtóhiba következtében került, mert a szöveg "r" betüt kiván, aminek etruszk jele könnyen összetéveszthető a "c", illetve a sokszor "c"-vel jelölt "k" betü jegyével. Az "r" betüvel a szót *'ruzt"*-nak olvassuk, s ez *"rázott"* jelentéssel hiánytalanul beleillik a feliratba.

r i n — *ringat,* ide-oda mozgat, rángat taszigál jelentésü, s mint ilyen a "ringat" szavunk gyökerének hiánytalan azonosa is.

a χ e — mint láttuk a "kulcs" feliratai között a 7,. alatt

* * *

Ezek után a veder feliratát magyarul valószinüleg hibátlan értelemmel igy olvashatjuk:

LELÓGATVA VIDD, ÉSSZEL HASZNÁLD. MEGREPED A MÁZA HA LÁNGON VAN SOKÁIG, MAGASRA HÁNYOD, KEDVTELÉSBÖL MEGFONTOLÁS NÉLKÜL LÓBÁLOD, A FOGANTYU NAGYON RÁZVA KIRÁNDUL SÓHAJTOZOL!

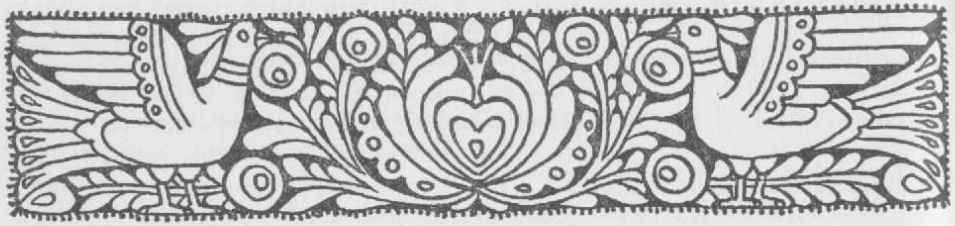

O. W. von Vacano, Die Etrusker c. munkájából vettük az alábbi képet, (Tafel 48) ami egy, Perugiában talált kisebb siroszlopot mutat a Kr. e. második század első feléből.

Érdekes számunkra ez az oszlop, mert erősen rokon a formája az ismert székely kopjafákhoz, illetve csak azért más milyen, mert kőből van. A feliratának tartalma azonban olyan, mintha Erdélyben irta volna egy székely-magyar: rövid és mégis sokat mondó, amiből szinte kiált a sirban nyugvó iránt érzett szeretet.

A síroszlop feliratát közismert betűkre átírva és valószinűleg helyesen szavakra bontva így olvassuk:

AF LESK ILK KESL AθL

IAIL KVA

A szavak jelentése magyarul:

af	apa
lesk	összetett szó: *le* + *sk*. A *le* jelentése ugyanaz, mint a magyarban, az *sk* pedig a *szakad* magyar ige gyökér szavával egyezik hiánytalanul. Az összetett szó tehát tökéletes azonosa a *leszakad* magyar igének nemcsak értelemben és hangzásban, hanem szóképzésben is. Az igekötő egyformán kapcsolódik az igéhez. Élet fájáról leszakadás a halál.
ilk	értelmi és hangtani azonosa a finn: *ilke* = rossz, baj, szerencsétlenség jelentésű szónak.
kesl	hiánytalan azonosa a finn: *kesü* szó, ami nyugalmat, enyhet, békét jelent, amelynek mása a magyarban a Keszi helység nevekben szintén megtalálható.
aθl	*aθ* = *édes* + "*l*" módhatározó-rag.
iail	összetett szó: *ia* + *il*. "*ia*" = *hiány*, az "*il*" jelentése pedig: *élet*. Az összetett szó tehát *élettelent*, a sírra mutatva: "*nincs élet*"-et jelent.
kva	*káva*, bekerített sír

Ezek szerint az etruszk sirkő felirata magyarul azt mondja:

APA MEGHALT SZERENCSÉTLENÜL, NYUGSZIK ÉDESEN, NINCS ÉLET A SIRBAN.

Mayani: "Die Etrusker beginnen zu sprechen" cimü könyvéből valók a alábbi képek és azoknak az "értelmezése" is, amelyek ismét arra az igazságra mutatnak rá, hogy az etruszk irásos emlékeket a magyar nyelv ismerete nélkül nem lehet megfejteni.

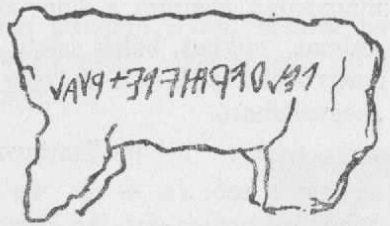

Abb. 31. *Gebetinschrift auf einer kleinen Stierplastik*

Az idézett könyv 125-ik oldalán közölte ezt képet *"Gebetinschrift auf einer kleinen Stierplastik"* cim alatt, de bizony, mint látni fogjuk, tévesen, mert az nem imádság, s különösen nem abban az értelemben, amint azt beállitotta, hanem egy többszörös halál-eset miatt gyászoló ember fájdalmas felsóhajtása.

Mayani az etruszk szöveg után irott "A" jelzéssel pedig azt kivánta tudtul adni, hogy a szöveg leolvasása kétségtelenül helyes, de itt is tévedett.

A szöveget *PELθURINU PETRUAL* -nak olvasta, s az első betücsoportot két részre bontva, a másodikat pedig egy névnek minősitve igy fejtette meg:

pel: albanisch pjell, zeugen, gebären, Junge werfen

θurinu: "der Stier", wie die Abbildung zeigt.

petrual: "des Petru"; wahrscheinlich war dieser ein wackerer Baurer, der durch das Versagen seines Stiers beunruhigt war. Er verfertigte wohl selbst dieses Kunstwerk, schrieb kurz seine Bitte und seinen Namen darauf und trug es raschen Schrittes in den Templ der zuständigen Gottheit. "Möge der Stier des Petru zeugen!"

Ezzel szemben, ha a szöveget helyesen olvassuk, az összefüggő betüsor a következő:

KELθURIHUPETPUAL

Ennek pedig a valószinüleg helyes szavakra bontása a következő:

k e l	sirhely, azonosa a finn: "kalma" (:sirdomb:) szó gyökerének.
θ u r i (*θ sokszor jelöl: t, s, d hangokat is*)	értelmi és hangtani megfelelője a magyar "sor" szónak, mely az "i" raggal, mint ige, *sorakozik, egymást követ* jelentést ad
h u p	hiánytalan azonosa a magyar "hup" szónak ami a "hepe-hupa" tájszóban még ma is él és kisebb dombokkal boritott terület jellemzésére használják. Itt a jelentése a *sirhalon.*
e t	*első, mielőtt* jelentéssel volt használatos a régi magyar nyelvben.
p u	értelmi és hangtani azonosa a magyar *"bú", bánat* szónak
a l	*aláesik,* leszáll, megenyhül. Az "al" igekötő jelöli az igét is.

Ezek szerint a felirat jelentése értelmes és siremlékre kifogástalanul ráillő mondatot mutat, amilyent az egymásután következő gyászesetek hatása alatt a gyászolók keserü lelke természetesen diktált a kőre:

SIRHELY SORAKOZIK SIRHALOMHOZ MIELŐTT A BÁNAT MEGENYHÜLNE

Kérdésbe jöhet esetleg a siremlék négy lábas formája, ami valószinüleg befolyásolta a megfejtésnél Mayani professzor fantáziáját, de több valószinüséggel feltehető, hogy vagy egy ilyen törött szobor-darab állt a gyászoló család rendelkezésére, vagy pedig a négy lábbal, negyedszer ismétlődő halálesetre akart a kőfaragó rámutatni. Ebben az utóbbi elképzelésben a siremlék formája összhangban van a rajta levő felirattal is.

* * *

Nagyon érdekes az alábbi kép is, amelyet Mayani i.m. 108. oldaláról vettünk át, s aminek feliratát a professzor "beendet das Essen" mondattal értelmezi hosszu szófejtés után. Ettől a megállapitástól messze eltér a valószinübbnek látszó magyari.

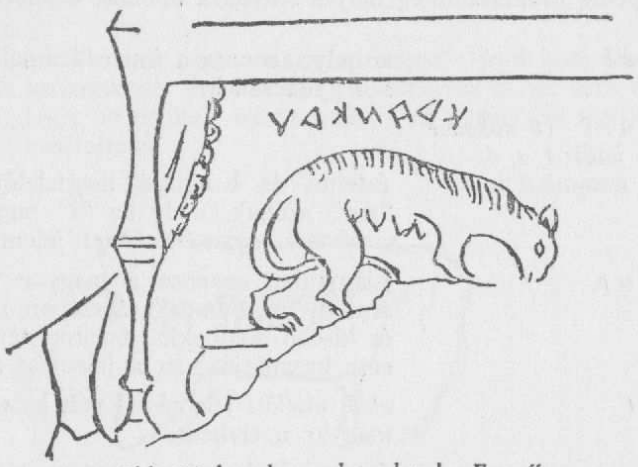

Abb. 26. krankru: „*beendet das Essen*"

Mayani tévedett az etruszk betüsor elolvasásában és szavakra bontásában is. A betüsort ő szavakra bontva K R A N K R U -nak olvasta, pedig közelebb áll a valósághoz a magyar ember szeme előtt azonnal kilátszó értelem, ha a sort K R A N K D U -nak olvassuk, illetve igy bontjuk szavakra.

Ezeknek a szavaknak a jelentését hiánytalanul megtaláljuk a mai magyar nyelvben.

k r — kétségtelenül a magánhangzó kihagyásos irás esete, s ha e két betü közé beiktatjuk az "e" hangzót, a magyar *"keres"* ige gyökere áll előttünk, amit a képpel kapcsolatban az etruszk "kr" -nak leirt szó értelmi és hangtani azonosának mondhatunk.

a n k — Ez a szó az *"an"*, *anya* jelentésü szó és a "k" betü összeirásából áll. A *"k"* betü, mint kötőhang, az "an" (anya) szót módhatározóvá alakitó ragra mutat rá, amit azonban a tömör etruszk nyelvben annak leirása nélkül is értettek. E szerint az *"ank"* hiánytalan megfelelőjét a magyarban "anyaként" (mint anya) kifejezéssel adhatjuk.

d u — tökéletes azonosa a magyar *"dug"* szó, ami a jelen esetben *dughelyet, buvóhelyet* jelentett bizonyosan, ahová az állat, amit Mayani leopardnak nevez, elrejteni akarta a már meglevő, vagy várt kölykeit.

Ezek szerint a rövid, három szavas szöveget igy olvassuk magyarul:

KERES MINT ANYA BUVÓHELYET

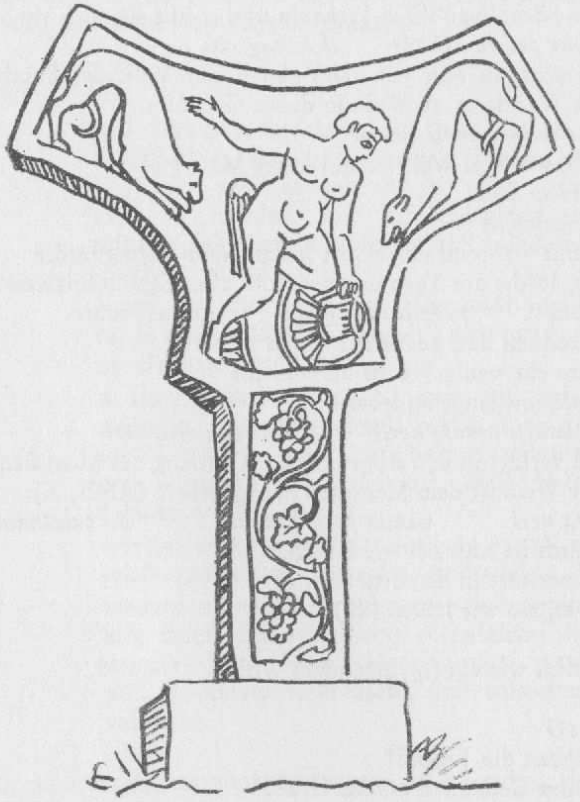

ZWÖLF ETRUSKISCHE SPRICHWÖRTER, APHORISMEN UND TRINKLIEDER

1. *śenulis rite*
   Wie ein abwärts eilender Wildbach ist die Jugend.
2. *vinimia leniace*
   Im Wein ist Vergessen.
3. *klenase citia*
   Wie ist doch diese Welt verdreht!
4. *kapemu kaΘesa kapes sli*
   Fasse diese Schale an ihren Henkeln und trinke sie aus!
5. *paχeis lavΘur peiare uΘetar if evnuχ rcu*
   Trinker, seist du nun von dem zügellosen Volk des Bacchus oder ein einfacher Wanderer, tu Wein in dieses Gefäß!
6. *limatis ene cavire vemati turesa*
   Glücklich, wer viel Wein in sein leeres Maul gießt.
7. *na ki nata ri sa kvil*
   et sual euti kukaian
   Erhalte uns während der Nacht frisch wie die Morgenröte
   und, ach, lösche am Tage unserer Röte aus. (Schminkpalette aus Padua.)
8. *peva sniχe siu pi kutiu tisaχvil ipi peri snati*
   Wer getrunken hat, kennt das Elend nicht!
   Trink, um ein wenig Freude zu kennen!
   Und trink, um lange zu leben!
9. *Θec veisna hausti fanuśe neris sane ipa Θui neri*
   Der Tod verlegt in den Abgrund die Wohnung des Menschen;
   Aber der Wein ist dem Menschen hier gegeben. (AMB, X).
10. *Θumsa cilva neri vanva farsi putnam Θu calatnam*
    Der Mensch ist schwach wie Rauch.
    Er wird zerstört in der Erde.
    Hier ist es, wo wir leben! (ib.)
11. *stre vc*
    Strecke dich wie ein (springender) Wolf.
12. *la.Θna rite*
    clani ciani sΘ
    Laßt währen die Jugend!
    Weint beim Gedanken an das Grab!

Az etruszk irásos-emlékek megfejtési kisérletei között, Mayani: Die Etrusker beginnen zu sprechen" cimü munkájának 355-ik oldaláról fotomássolatban idézett fenti szöveg szerzője — ugy látszik — mintha közös hatás alá került

volna a bevezető sorainkban idézett etruszk gyalázó sorok irójával. Ez azt állapitotta meg, hogy az etruszkok tudománytalan, minden szellemi alkotás nélküli, nagy étkü, bőtorku nép voltak, Mayani pedig a közmondások, aforizmák és bordaloknak minősitett 12 etruszk mondaton át az etruszkokat Bachus népe gyanánt, mint az életet csak részegeskedésben leélni akaró népet mutatja be. Fontos tehát, hogy ezeknek a bemutatott mondatoknak is megismerjük valódi értelmét.

A fölsorolt mondatok forrásából bizonyosan könnyebb lett volna a kétségtelenül összefüggő betüsorokat helyesen szavakra bontani és a néhol talán megrongálódott eredetiről tévesen lemásolt betüket megfelelőkkel helyettesiteni, de a szavakra bontás a már ismert szavak segitségével, a téves betük kicserélése pedig a hasonló alapvonaluak közül az értelem szerint kiválasztottakkal mégis, a valószinüség szerint, helyes megoldáshoz vezetett. Ez a megoldás azonban a Mayani-féle megállapitásnak homlokegyenest ellenkezőjét: a bölcs életigazságokat valló és tanitó nép rajzát mutatja.

1.) *s e n u l i s_ r i t e*

s e	*szó, törvény, hatalom, erő, parancs.* A szó hiánytalan hangtani és értelmi azonosa a finn: „see" (szó) és a magyar „szó" szavak. A „törvény szava", a „királyi szó", a „hatalmi szó" kifejezésekkel ugy a multban, mint a jelenben is mindenfelé találkozunk a magyar nyelv területén.
n u	*nyujt, fitogtat, mutogat* jelentéssel fordithető magyarra. E szavak közül a „nyujt" szó, hangtanilag is azonos az etruszk „nu"-val.
l i s	a finn: *„lise"* (hozzáad, szaporit, növel) hiánytalan azonosa, de kétségtelenül rokon a magyar *„liszt"* szóval is, amit a „sok" szó helyett néhol ma is használnak a magyarok, mondván: *„kicsiből lesz a sok, mint a buzaszemből a liszt."*
r i	értelmi és hangtani azonosa a *„rian"* ige gyökerének, tehát szakadást, repedést, szakadékot jelent.
t e	*mutató névmás.* A szövegben kétségtelenül az etruszkok felett hatalmaskodó rómaiakkal kapcsolatban az etruszk-római együttélésre mutat. Azonos a magyar *„te"* személyes névmással, ami tulajdonképen rámutat valakire.

Ezek szerint az etruszk mondat csakugyan közmondás, de egészen más, mint amit az idézett német szövgben Mayani nyelvész professzor megállapitott, mert azt jelenti, hogy:

HATALOM FITOGTATÁS NÖVELI A SZAKADÁST

2.) *vinimia leniace*

vin	tengerész, hajós. Rokon hangzásban és értelemben a finn: *„ui"* uszni, evezni jelentésü szóval, de még közelebb áll a mordvin: *„ujne"* hasonló értelmü szóhoz.
imi	az ősmagyar *„eme"*, vagy az osztyák: *„imi"* feleség, nő, asszony jelentésü szavakkal azonos hangzásban és értelemben.
leni (néhol: line),	*lengő, könnyü,* kis értelem eltolódással *könnyelmü,* meggondolatlan jelentésü magyar szavak azonosa.
ace	az ősrégi magyar *„acci"*, vagy *„aci"*, gyorsan, hirtelen, hamar jelentésü szó tökéletes azonosa.

A két szóba préselt négy etruszk szónak valószinüleg helyes magyari jelentése:

TENGERÉSZ-FELESÉG KÖNYELMÜ

ELHAMARKODÁS

* * *

3.) *klenase citia*

cle (c = cs)	*csillogás,* világos, s mert ez a napfénytől eredő, a szót *nappal*-ra fordithatjuk a szöveg értelme szerint is.
nase	hiánytalan hagntani és értelmi azonosa a magyar *„nyes"* szónak, amelynek értelmi megfelelői a levág, a kaszál magyar igék is. Az „e" a mult idő ragja, mint némely esetben a magyarban is, pl. nyes-e, men-e.
ki (c = k)	*ki,* aki
tia	*töm,* halmoz, összegyüjt.

Ennek a mondatnak változatlan értelmi azonosa a magyar közmondás:

IDEJÉN ARATOTT AKINEK TELE A ZSÁKJA

Nem változtat az azonosságon ha az „idejében" szó helyett a „nappal", a „tele zsák" helyett „összegyüjtött" szó van az etruszk szövegben hiszen annak a munkának ideje a nappal és a zsákba is csak az összegyüjtött kenyérrevaló került.

* * *

4.) *kapemu kadesa kapes sli*

Érdekes ezzel kapcsolatban észrevenni azt, hogy Mayani i. m. 117-ik oldalán az ott rajzban is bemutatott etruszk edényről, melynek felirata a fent idézett szöveg, annak megközelitett valódi értelméhez csak azt füzi hozzá: *„und leeren wir sie"*, a közmondások közé sorozva azonban ezt már odamódositja, hogy: *„und trinke sie aus"*. Valónak látszik tehát a feltevés, hogy szándékosan sorolja az etruszkokat Bachus imádói közé. A szöveg helyes megértése szerint sem a *kiürités,* sem a *kiivás* nincsen az etruszk emléken és felirata semmiesetre sem való a közmondások, aforizmák vagy bordalok közé, hanem — amilyenekkel az etruszk feliratok között nagyon sokkal találkozunk — különböző tárgyak használati utasitásai mellé könyvelhető el.

Meg kell még a felirat fejtegetése előtt jegyeznünk azt is, hogy mindegyik szavának értelmi és hangtani azonosa hiánytalanul megvan a mai magyar nyelvben.

kapemu	*kapom, felkapom,* (felveszem) magyar szavak és igealakok tökéletes azonosa. A „u" hangzó a kijelentő mód egyes szám első személy „om" „em" ragja után a régi magyar nyelvben is használt záró-hang.
kaθes	*kád,* széles alapu, alacsony falu edény, tál, kis hajó. Az őseredeti magyar „kád" szóból az „es" raggal való kiképzése a szónak is magyari mód, pl. a hid formáju alapra épitett sertés-ól neve a magyarban „hidas"-ól.
a	mint a magyarban az *„a"* névelő ráirányitja a figyelmet a következő szóra.
kapes	*kapocs,* fogantyu, füle valaminek
sli	magánhangzó kihagyásos leirása, a *széli,* azaz valaminek a szélén levő tárgyat megjelölő szónak. Az ‚i" rag a hely meghatározásánál a magyar nyelvben ma is változatlanul használatos.

Ezek szerint a hibátlannak látszó forditás, mint az edény használatára való utasitás ezt mondja:

FELKAPOM A TÁLAT KAPCSÁVAL A SZÉLÉN

* * *

5.) *paχeis lavθur peiare uθetar if evnuχ rcu*

paχeis	hangtani és értelmi azonosa a magyar „balsors" szó, de kétségtelenül rokon a szó tövével a finn: *„pakko"* elkerülhetetlen kellemetlenséget, bajt jelentő szó is.
lav	*langyos, léha, lusta,* nemtörődöm
θur	*sor,* család, nemzetség

p e i	mutató névmás (az utána következő szóra mutat).
a r e	*árok,* határ, vége valaminek, pusztulás, halál
u θ	*ut, kitartás*
e t a r i	kiválóvá lenni, kitünni (et = kiváló + ari = lenni)
i f e v (i p e v)	képtelen, nem tudó
n u χ	*nesz,* zaj, lárma
r c u	magánhangzó kihagyásos leirása a *„r c"* = *„rág"* szónak, az „u" hangzó szóvégződés kijelentő módban.

E szófejtés szerint az 5.) szám alatt közölt etruszk mondat értelme magyarul:

BALSORSA A LÉHA NEMZETNEK A PUSZTULÁS,
KITARTÁSBAN KITŰNNI KÉPTELEN,
LÁRMÁZVA RÁGJA MAGÁT

* * *

6.) *limatis ene cavire vemati ture*

Kétségtelenül hibás nemcsak az etruszk betüsorok szavakra bontása, hanem a betük lemásolása is. Ez utóbbinak elfogadható magyarázata az a feltevés, hogy az eredeti etruszk szövegtáblán egyik-másik betü zuzódott, vagy elmosódott volt és igy a hasonló rajzu betükből,, a szöveg tartalmát nem ismerve, nem megfelelőt irtak annak helyére a közismert betükre átirt szövegben. Luigi Lanzi olasz etruszkologusnak könyvünkben is közölt etruszk betü és szöveg tábláján bemutatott betüformákból következtethetjük, hogy az „l" betü a „c", illetve „k" betü helyett, az „s" (limatis szóban) az „u" betü helyett, az „r" (cavire) pedig a „t" betü helyett került az idézett szövegbe, mert annak ezek a jelentéktelen javitások adják meg az elfogadható értelmét.

c i m a	láng, tüz (a finn: *„kima"* fényt, forróságot jelent) *kémény*
t i u	figyelni, vigyázni
e n e	nagyon
k a v i	kemény, fontos, kavics = kemény kő.
t e v	*tevékenység,* munka, dolog
e m	hiábavaló, tökéletlenség
a t i	*átkozódó,* panaszkodó
t u r e s e	*dorgálás*

Az igy megfejtett szavaknak mondatba füzött értelme régi magyar közmondás is:

TŰZRE VIGYÁZNI NAGYON FONTOS DOLOG
HIÁBAVALÓ AZ ÁTKOZÓDÓT DORGÁLNI

7.) *na ki nata ri sa kvil et sual enti kukaian*

n a c	egyszerre, egyformán. Azonosa a vogul: „eng" szónak
i n	*indul,* kezdődik
a t e r	hiánytalan azonosa a vogul: *„äter"* tiszta, derült jelentésü szónak.
i s a	*izzadás,* melegség
k v e	*keserves,* fájdalmas
l e t	azonos hangzásban és értelemben a finn *„lette"* égetni jelentésü igével.
s u a l	azonosa a finn: *„süüle"* szemölcs, bütyök, és a magyar *„sül",* duzzadt nyaku, golyva jelentésü szavaknak.
e n	több, nagy, magas, fontos
t i	összegyüjteni
g u g a i	azonosa hangzásban és értelemben a magyar *guggol* szónak, ami átvitt értelemben összegörnyedtet, megroskadtat is jelent
a n	erő

E szófejtés szerint a fenti etruszk szöveget igy foglalhatjuk magyarul mondatba:

EGYFORMÁN INDUL AZ ÜDÍTŐ IZZADÁS,
A FÁJDALMAS TÜZES DAGANAT,
FONTOS ÖSSZESZEDNI A MEGROSKADT ERŐT

* * *

8.) *peva sniχe siu pi kutiu tisaχvil ipi peri snati*

p e v a	rendetlen . . . Csallóközi mondás a házát tisztán nem tartó emberekről: „csupa pelyva a házatája" az etruszk szó tehát hiánytalan azonosa a magyar *„pelyva"* szónak, mely a „rendetlen" embernek sok vidéken ma is jelzője.
s n - e	*szenny,* szemét. Az „e" rag gyakoritó ige képző.
i χ e (iχu)	nyög, panaszkodik, irtózik. Hangutánzó szó: *ichú* = a fáradt, vagy beteg ember lélegzésekor hangzó nyögés.
s i n	azonos a finn: sija, sijotta szavak gyökerével (*„sija"*: hely, „sijotta": elhelyez), az „n" pedig cselekvést jelző rag. A szó tehát *helyére tesz* jelentéssel fordítható magyarra.
p i k u	a finn: *„puku"* öltözet, ruházat jelentésü szóval látszik azonosnak hangzásban és értelemben.
t i u	figyelmes, gondos, rendes, vigyázó

s a χ	*zsák*
t i	*töm,* belerak, rárak
v i l i	*visit, vilyog,* kesereg
p i p e r i	értelmi és hangtani azonosa a *„pipe"* szó a magyar *„pipere"* szó tövének. A „ri" rag pedig megfelelője a magyar „ért", „miatt" szavaknak. A *„pipere"* tulzott tisztálkodást jelen a mai értelemben is.
s n - a	*szenny,* szemét. Az „a" rag a kapcsolt szóból gyakoritó igét képez, mint az „e" is.

Ezek szerint a 8. szám alatt közölt etruszk „bordalt" rendre szoktató közmondás gyanánt könyvelhetjük el igy:

RENDETLEN A SZEMETJÉT IRTÓZIK HELYÉRE TENNI: A PISZOK BEBORITJA. A RENDES, ZSÁKBA TÖMI, VISÍT A PIPERÉÉRT HA SZEMETEL

* * *

9.) *θec veisna hausti fanuse neris sane ipa θui neri*

Az igy helytelenül szavakra bontott betüsort, nehány leolvasási hibának az értelem alapján való kiigazitása után az alábbiak szerint olvassuk és értelmezzük nagy valószinüség szerint helyesen:

θ e c	kérdezni, keresni, próbálni
v e i s	*vájás,* hiány, elmulasztás
n a	tulajdonitó rag, mint pl. a magyarban *tan-(n)a valakinek*
h a u s	helytelen olvasásból, ami az irásos-emlék esetleges elmosódottsága alapján feltételezhető, vagy helytelen másolás után a szövegbe került hiba. Valószinüleg helyes, ha helyette *„v a χ u s"* szót iktatunk a szövegbe. Ez összetett szó:
v a χ	*vak,* bizonytalan, veszedelmes
u s	*hajtás,* rohanás
t i	*töm,* helyrehoz, pótol
f a n u	*falu,* település
s e	*szó,* szava vlkinek
n e f i s	a szövegben az „f" betü helyett „r" van irva valószinüleg leolvasási tévedésből. A jelentése: *szeretet.*

s a n e	*szánalom,* segitség, könyörület
i p a	nincsen
θ u	*beszéd,* tanács, mondás, kiáltás
i n	indul
e r i	elkülönülve, titokban

Ez a nagyon érdekes két mondat kétségtelenül az etruszk nép leigázásának idejéből való, nem bordal, hanem bizonyosan a menekülők számára, — akik uj települési helyet igyekeztek keresni maguknak, — bizalmas tanács a menekülést és kitelepedést szervező, vezető etruszk emberektől. A mondatok értelme, illetve magyari szövege a következő:

KÉRDEZÉS ELMULASZTÁSÁT VAK ROHANÁS PÓTOLJA. A TELEPÜLÉS SZAVA SZERETET. SEGITSÉG NINCS, INDULJ TITOKBAN.

* * *

10.) *θumsa cilva neri vanva farsi putnam θu calatnam*

θ u m s a	*dömköd,* nyom, sürget, hajszol
c i l v a	összetett szó: (c = k) *„kil": kiáltás,* parancs melyhez kapcsolódik a *„va"* rag abban az értelemben és formában, mint pl. a magyarban „valakinek a lo-va" mondatnál látjuk: a *„kil"* szót a *„θumsa"* birtokaként jelöli meg.
n e r i	valószinüleg téves olvasás után került a szövegbe *„nefi"* helyett, melynek jelentése: szeret, *élvez, gyönyörködik.*
v a n v a	összetett szó: a *„van"* és a *„va".* A *„van" feledést* jelent, a *„va"* pedig mint fentebb láttuk, de most az utána következő szó genitivus jelzését mutatja.
f a r s i	*nyomorult, fáradt*
p u t (e)	*buta*
n a m	emlékeztetni, figyelmeztetni, mely a „put"-ra vonatkozik.
θ u	*kiáltás*
c a l a t n a m	összetett szó, mint a „putnam". A (c = k) *„kalat"* szó azt jelenti, ami *„kell",* a *„nam"* pedig erre való figyelmeztetés, kihangsulyozása a szükségesnek, tehát, mint összetett szót: *nélkülözhetetlen*-nel fordithatjuk magyarra.

Az etruszk szöveg tehát, mint valódi közmondás mai magyarsággal igy hangzik:

A SÜRGETŐ PARANCSÁT ÖRÖMMEL FELEDI A FÁRADT.

BUTÁT FIGYELMEZTETNI A KIÁLTÁS NÉLKÜLÖZHETETLEN.

* * *

11.) *s t r e v c*

s t - r e	a *„szitkozódás"* szó gyökere magánhangzó kihagyásos leirással és „ra" „re" értelmü raggal
v k	a finn: *„veki"* erőszak jelentésü szónak hangtani és értelmi azonosa.

A szöveg értelme tehát:

SZITKOZÓDÁS UTÁN VEREKEDÉS

Ez a mondat tökéletes megfelelője a magyari: „szitok után sövénykaró" ősrégi közmondásnak.

* * *

12.) *la θna rite clani ciani sθ*

l a	la = le, tehát az, aki lefeküdni akar, *álmos*
θ n a	„θen": csend + „na": ért, miatt jelentésü rag. A „θna" szó tehát magánhangzó kihagyásos leirással azt jelenti, hogy: *a csendért, a csend érdekében*
r i	értelmi és hangtani azonosa az ősi magyar „rianás" (repedés, nyilás) szónak, ami a szöveg szerint házon levő nyilásnak tehát *ajtónak* is értelmezhető.
t *c c*	*tesz, betesz, becsuk*
l a n i	langyos, *lusta, lajhár*
c i a n i	*futó, siető* („ci" azonos a ló futásra biztatásánál használt „gyi" ősi magyar szóval, az „an" jelentése pedig: erősen, nagyon.

s θ	magánhangzó kihagyásos leirása a *szid* magyar szónak, amellyel ez az etruszk szó teljesen azonos

Ez a nagyon érdekes, sok vidéken a magyarok között még mindig élő közmondás pedig ezt mondja:

ÁLMOS A CSENDÉRT AZ AJTÓT BECSUKJA LUSTA A SIETŐT SZIDJA.

* * *

Az elmondottak után, ha csak ezt a Mayani-féle: „közmondás, aforizma és bordal gyüjteményt" látjuk is, akaratlanul felvetődik a kérdés: szabad-e szürő nélkül hinni azoknak a „megállapitásoknak", melyeket napjainkban például a magyar-gyilkos Trianon igazolására emleget a félrevezetett, vagy egyoldalu ismeretekkel rendelkező u.n. kultur világ? Érdemes volna a kérdésről gondolkozni!

Nagyon érdekes és kulturtörténeti szempontból talán a legértékesebb etruszk irásos-emlék a piacenzai bronzmáj, amit feliratának megértése után nemcsak az etruszk orvos-növendékek egyik taneszközének nevezhetünk, hanem — mint ilyent — ami a mai orvosi tudomány gyakorlati körébe is beleillik, az etruszk nyelv helyes megértésének eddig ismert egyetlen megbizható ellenőre gyanánt könyvelhetjük el.

A bronzmáj-tábla felirata utasitást ad az orvosnak, hogyan viselkedjék egy részeges beteg-ember vizsgálása közben, leirva pontosan a vizsgálat menetét is. Ez utóbbiról meg kell állapitani, hogy a máj nagyon jó rajzába beleirottak: az elképzelt részeges beteg ember betegségének tünetei mind valószinüek és helyes az orvosi vizsgálat menete is. Az orvos magatartására vonatkozó rövid mondatokat pedig, ha a mai kor nyelve szerint *szolgálati utasitásnak* minősitjük, akkor annak az u. n. ker. világban ismert minden efajta „disciplina" messze mögötte marad, mert ezekből általában csak az tünik ki, hogy a különféle foglalkozásbeliek hogyan viselkedjenek tekintélyük megóvása és emelése érdekében a reájuk szorult emberekkel, viszont a krisztusi szeretettant még nem ismerő etruszk orvosok szabályzata azt mondja: szeresd a nyomorult beteget is.

Mielőtt azonban ezt bemutatnánk, vegyük szófejtes alá az alábbi kép feliratát, amit Edward Bacon, „Vanished Civilizations" cimü müvéből vettünk át.

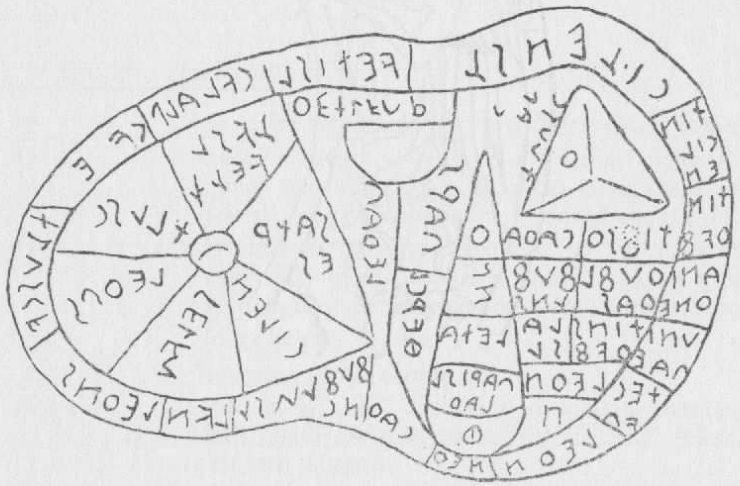

A szöveget közismert betűkre átírva és szavakra bontva így értelmezzük:

tul — megfelelőjét a finn: *„tule", szél* jelentésü szóban találjuk meg.

uk — szó a magyar *„öklel"* ige gyökér szavával látszik azonosnak hangzásban és értelemben.

karc — hiánytalan azonosa a magyar *„karcol"* ige gyökérszavának. Ezek szerint a *„tulukkarc"* szócsoportot valószinüleg hibátlanul igy fordithatjuk magyarra: *szél erősen csikarja.*

kaθa — azonos a finn: *„katta", betakarni* jelentésü igével, de közismert a magyari megfelelője is a *„katranc"* (*takaró*), sok vidéken még ma is használt tájszó.

fuflun s — Összetett szó: „fuf", *„lu-u"* és *„ns"*, milyenséget jelző ragból. A *„fuf"*, Martha francia nyelvész szerint (i.m. 384. oldal) a vogul: *„puv"* megfog, *fogvatart* jelentésü szóval, a *„lu-u"* pedig az *ingadozó tántorgó* értelemmel azonos. A részegség velejárója, ha valakit fogvatart a tántorgás tehát a *„fufluns"* szót *részeg* jelentéssel fordithatjuk magyarra.

lasl — A „las" szó eredeti jelentését Martha őrölni (moudre) értelemben ismerteti, de rokonitja a magyar *liszt* szóval is. A *„las"*-hoz kapcsolódik az *„sl"* gyakoritó képző (melynek első betüje az azonos betü után az irásból kimaradt), amely a szót *„őrölgetve"*, azaz *kicsinyenként, apránként* értelemben állitja a szövegbe.

tifsθ — A „tif" azonos a finn: *„tipu", csepegés, kevés, csepp* jelentésü szóval, de hiánytalan értelmi és hangtani megfelelője a magyar *„tipeg"*, azaz kicsinyeket lép, szó gyökere is. Az *„sθ"* pedig a *„szid"* szó magánhangzó kihagyásos leirása. A *„tifsθ"* tehát: *„kevés szidás"*-t jelent magyarul.

θuflθas — A *„θuf"* buzgó, szives, enyhe jelentésü szóból az *„lθ"* raggal *buzgólkod, szivesked,* értelmü igét alkotta meg az etruszk, ebből pedig az *„ás"* raggal a *buzgólkodás, szivesked*és szavak etruszk megfelelőjét képezte ki.

tinsθul — A *„tin"* a magasságbeli Tinia istennév gyökérszava, melyhez az *„s"* melléknév-képző rag kapcsolódik, tehát igy, mint jelző áll a *„θuf"* előtt. E szerint e két szó igy fordithető magyarra: *nagy szivesség, emelkedő szeretet.*

leθn — A „*leθ*" jelentése: *tüzes, gyulladt,* a „*n*" pedig — mint a magyarban az „*an*", „*en*" — módhatározói ragként kapcsolódik hozzá, tehát a „leθn" etruszk szó jelentése magyarul *gyulladásos.*

n — kihangsulyozása az előbbi megállapitásnak, mintha azt mondanánk magyarul: „*ugy van!*"

nakθ — azonos a finn: *näk-e,* megfigyelni, megvizsgálni szóval.

leta — *letart, letaszit, letesz.*

parisl — „pari" ,pri) belevezetni, beleönteni, megitatni jelentésü szó, az „sl" gyakoritó képzővel „*itatgatva*' értelemben áll a szövegben.

laθ — A „*laθ*" összetett szó: „*l*" + „*aθ*". Az „*l*" a „*le*" (magyarul is) szó irásjele, melyhez kapcsolódik az „*aθu*" szó gyökere: *enyhit, csillapit* jelentéssel.

f — az etruszk „*fac*" (finn: *pako*) szájnyilást jelentő szónak az irásjele.

neθ — *nedv,* viz, folyadék

pars — A „*par*" etruszk szó jelentése: „jó", amelyből az „*s*" (ás, és) raggal a „*javulás*" értelmü szó képződött.

θercl (terce) — állva tartja magát, fel tud állni. (A „*ter*" azonos a magyar *tartani* ige gyökerével.

leθap — értelmi és hangtani hiánytalan azonosa a magyar „*lecsap*" ige. A szövegben kétségtelenül az orvos *hirtelen* és erős *tapintására* mutat.

θetlupr — „*θet*" (θent) *lármáz, kiabál.* A „*lup*" jelentése pedig: *halál.* Az „*r*" rag ugyanazt jelenti, mint a magyar „*ért*" (valamiért). Az összetett szónak helyes fordítását ezek szerint kb. igy adhatjuk: *kiabál a halálért, hivja a halált.*

satres — összetett szó a „satr": szidni, dorgálni, és az „*es*" *ész* jelentésü szavakból. Köztudomásu hogy a nyelves, szitkozódó asszonyra sokfelé használják Magyarországon a „*satrafa*" nevet. A „satres" etruszk szó magyar fordítása valószinüleg helyesen: *okosan dorgálni.*

kilen — „*kil*": *kijelentés, kiáltás,* az „*en*" pedig „*nagy, növekedő, emelkedő* jelentésü.

selun — A „*sel*" értelmi és hangtani azonosa a magyar „*selma*" szó gyökere, amelynek közismert jelentése a nem őszinte, homályos, sokszor hazug beszéd. Az

„*un*" szó hiánytalan megfelelője pedig az „*unszol*" magyar ige gyökér szava. Az összetett szó magyar fordítása: *homályos biztatás, burkolt buzditás valamire.*

leθrs — A „*leθ*" *lázat,* gyuladást jelent, az „*rs*" pedig magánhangzó kihagyásos leirása a magyarral tökéletesen azonos „*eresz*", kinyulást, kiemelkedést jelentő etruszk szónak. Az összetett szó tehát magyarul: *tüzes kiemelkedést, lázas daganatot* jelent.

tlusk — „*tl*"-*tól* + „*us*": *üz, hajt* + „*k*" cselekvést jelző rag.

vusl — „*vus*", vagy „*vis*" jelentése (*viselkedik*) barátságos, jóindulatu. A hozzákapcsolt „*l*" magyarul: „*val, vel*" jelentésü rag.

felχ — a „*fel*" etruszk szó azonosa a magyar *felel* ige gyökér szava, amelyhez az „*χ*" gyakoritó képző kapcsolódik. A „*felχ*" szót tehát *felelget* jelentéssel fordithatjuk magyarra.

kaθ — hiánytalan megfelelője a magyar „*kacsó*", tehát közhasználat szerint „*kéz*"-nek forditjuk.

tek — azonosa a finn: „*taka*" = *későbbi, utóbbi* jelentésü szónak.

ep — jelentése: *kő,* „*epl*" kőből való *épületet* jelent.

unipae — „*uni*" = *unszol* buzdit, a „*pa*" pedig beszédet jelentő etruszk szó (kétségtelenül azonos volt eredetileg a magyar „*panasz*" szó gyökerével, aminél azonban némi értelem eltolódás van, mert a panaszkodás önmagában hordja a beszéd milyenségének jelzőjét is), melyhez kapcsolva van a kijelentés „*e*" ragja. E szerint az „*unipae*" szó jelentése (beszéddel unszolja), a magyar *biztatja* szóval értelemben tökéletesen egyezik.

tisθuf — összetett szó. „*tis*" *emelkedésst, dagadást,* a „*θuf*" pedig — mint láttuk — *szives, enyhe* értelmet jelent.

tiskilen — összetett szó: emelkedő kiáltás.

citensu — összetett szó. A „*cit*" jelentése *kedv,* az „*ensu*" pedig a hang emelkedését jelenti. Magyarul ez összetett szó jelentése hiánytalan, ha a *növekedő hangos kedv* helyett csak *növekedő kedv* kifejezést használunk. Meg kell emlitenünk, hogy az ősi magyar hangszer, a *citera* az etruszk nyelvben *kedvhez tartozó*-t jelentett.

fetisl — „*fet*", másként „*fit*", hiánytalan azonosa a magyar „*fitog*" szónak, melynek értelmi megfelelője a *ra-*

gyog és a *feltünő* is. Az *„is"* = izzó, tüzes jelentésü szó a hozzáragasztot „l" (val, vel) hangzóval: *tüzzel*, a „fet" szóval is összekapcsolva: *feltünő tüzzel, kitörő hevességgel* kifejezéssel fordítható magyarra.

k e l a l p — *„kel"* azonos a finn: *„kalma", sirhelyet* jelentő szóval, az *„alp"* pedig kétségtelenül rokon az *„alpáré"*, sokfelé ismert és használt ősrégi magyar szóval, amely az emberi méltóságról való megfeledkezést: *siránkozást, könyörgést, gyáva kétségbeesését* jelent.

k v e — *keserves*, siránkozó.

t l u s c e — „tl", „us", mint láttuk fentebb, a *„ce"* pedig *„ban, „ben"*, jelentésü rag.

l e θ n s — A *„leθ"* szóhoz kapcsolt *„n"* rag a *gyulladás*-ra, az *„s"* pedig az ebből folyó következményre mutat rá, E szerint a *„leθns"* magyar jelentése: a *gyulladás miatt.*

l e n — *lent* marad, nem tud felkelni, sirba kerül.

f u f l n s l n c — „fufluns", mint láttuk, + *„l"*-tól = részegségtől, az *„nc"* pedig megismétlést, ujrázást jelent.

a s i θ n e — Összetett szó: *„asi"*: *ázik*, (az emberi testen valószinüleg izzadást jelent), a *„θne"* pedig azonos a magyar *„tünik"* ige gyökerével, amelynek magyar értelmi megfelelője a *csökken* is. Mai magyarsággal tehát az összetett szó jelentése: *az elázás, vagy izzadás csökken.*

Ezek után a bronzmáj rajzának szakaszaiba beirt etruszk szöveget magyar szavakkal igy cserélhetjük fel:

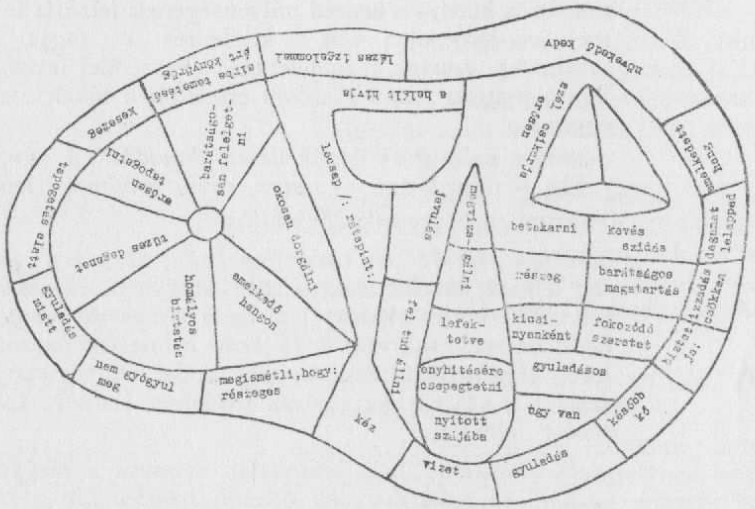

E szerint pedig a szakaszokba beirt szöveget, összefüggő egészbe az alábbiak szerint foglalhatjuk félreérhetetlenül helyesen:

Az orvos a hozzá vitt betegről rátekintés után kimondja: **betakarni, részeges.** Aztán dorgálja, de **kevés szidás után barátságos lesz, majd kicsinyenként nagy szeretettel vizsgálni kezdi lefektetve,** miközben **enyhitésére a tátott szájába vizet csepegtet.** Ennek során megállapitja: **gyuladásos, ugy van, gyuladás! és kimondja később: köve van a** betegnek. Majd, a kétségtelenül megijedt beteget **biztatja: izzadás csökken, a daganat lappad,** s mert **emelkedett hangon** kijelenti: **szél erősen csikarja,** a beteg azt hiszi, hogy nem veszélyes a baja, tehát **növekedik a kedve, javulás mutatkozik, fel tud állni.**

A vizsgálat azonban tovább folyik. Az orvos **keze hirtelen rátapint** a fájdalmas pontra, amire a páciens **a halált hivja lázas izgalommal.** Az orvos a kétségbeesett beteget **okosan dorgálni** kezdi, s mikor ez a **sirbatételért könyörög,** az elhangzott szavakra **barátságosan felelget.**

Vizsgálat közben az orvos keze **tapogatva nyomkodja** a helyet, ahol a **tüzes daganatot** konstatálta, s most csak **bizonytalan hangon biztatja a beteget,** aki **kesereg a tapogatás alatt,** mert azt hiszi, hogy a **gyuladás miatt nem gyógyul meg** soha. Erre az orvos **emelkedő hangon** megismétli az első pillanatban kimondott diagnozisát: **részegség miatt! Ugy van!**

Ezek után még csak az kivánkozik ide, hogy ennek a csodálatosan magas etruszk kulturának hasonmására is rámutassunk az u.n. ősi magyar vonalon.

Dr. Bobula Ida „Két magyar orvosnő" cimü cikkéből (Fáklya 1960. Okt. szám) idézek nehány mondatot. „1945-*ben magyar régészek feltártak egy honfoglaláskori temetőt a szabolcsmegyei Basahalom községben ... Az egyik rövid női sirban találták az egész ásatás legfontosabb leletét, egy acélból és ezüstből készült, csodálatosan preciz, finom agylékelő müszert. A földben töltött évezred után a kis acélnyelv még pergett és éles maradt.... Nehány honfoglaláskori*

magyar koponyán világosan láthatók az agysebészi beavatkozás nyomai és a csontforradások mutatják, hogy tulélte őket a paciens... Volt rá eset, hogy a koponyacsont nagyobb hiányát... ezüst lemezzel pótolták ...."

Arról felesleges említést tennem, hogy hová lett ez a magas kultura, azt ugyis tudja minden gondolkodó. Megfojtotta és eltemette a szellemi korlátoltság elhatalmasodó világa az etruszkoknál még a pogány korban, a magyarok között a kereszténység elterjedhetése érdekében. Hiába volt örök isteni és krisztusi tanitás: „legyetek tökéletesek...", összetört minden ilyent a hatalmi törekvéseit célhoz vinni akaró, gyülöletben elvakult, pogány, vagy ker. köpenyegben egyformán embertelen világ...

Az etruszk-magyar rokonság igazsága és e népfajta kultutrájának minden másokét felülmuló nagysága azonban előtör még a sir fenekéről is!

Tartalom jegyzék:

	Lapok száma
Facsimile Luigi Lanzi: *Saggio di Lingua (1789)* cimű munkájából	7 - 16
Etruszk edény feliratok	17 - 25
Apollo (*"Svulare"*) szobor felirata	26 - 30
"Avele Feluske" néven ismertetett írásos-emlék	31 - 35
Lemnos szigeti feliratok	36 - 40
Cortonai bronzlámpa	41 - 43
Kulcs és veder felirata	44 - 49
Kopjafa alakú etruszk sírkő	50 - 51
"Gebetinschrift auf einer kleinen Stierplastik"	52 - 53
"Kran kru"	54 - 55
"Zwölf Etruskische Sprichwörter, Aphorismen und Trinklieder"	56 - 65
A piacenzai bronzmáj	66 - 72